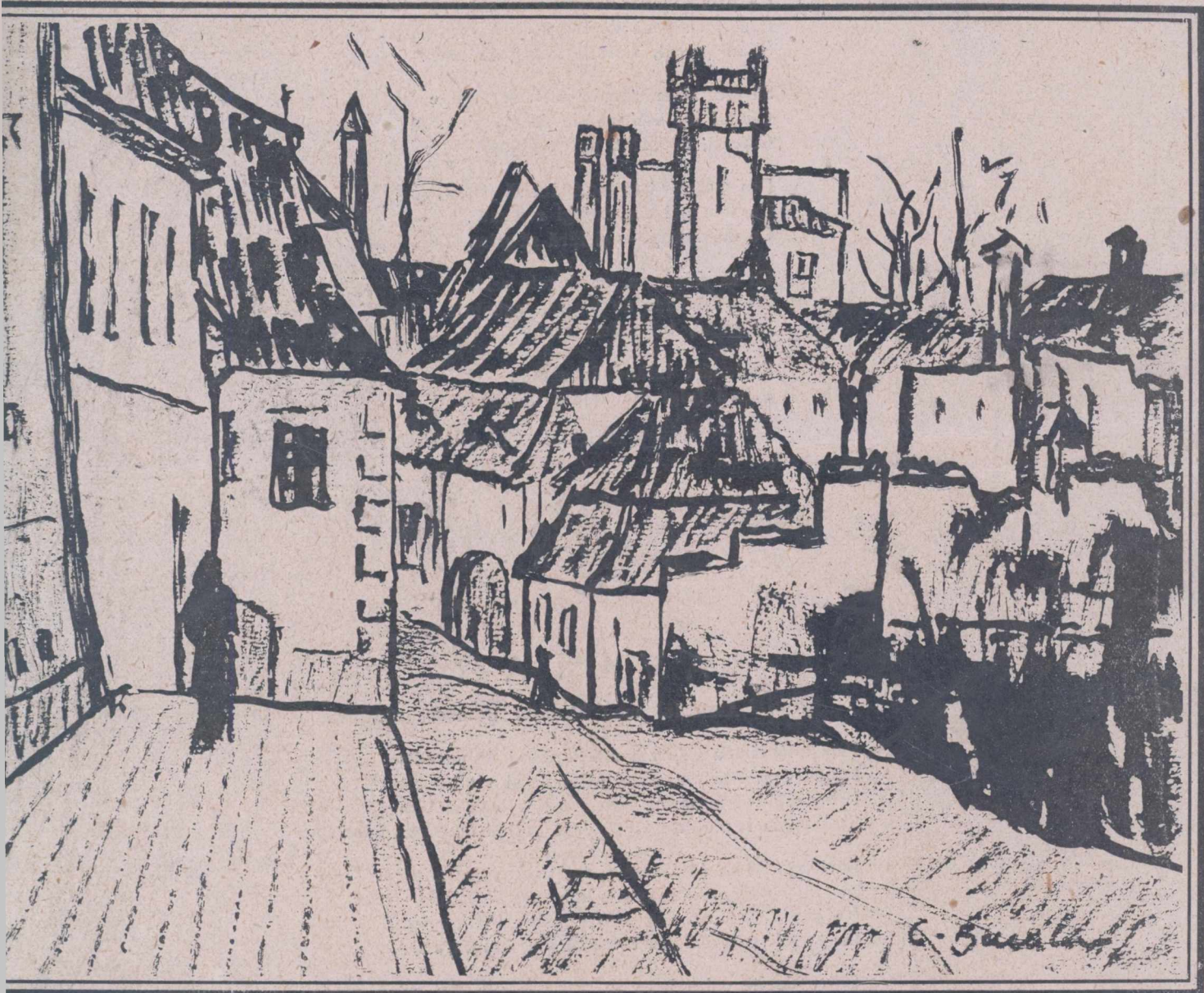

UNIVERSUL LITERAR

C. BACALU : CARTIER DIN SIBIU

In acest număr : M. CELARIANU, H. PAPADAT-BENGESCU, V. SAVEL, MIHAIL DRAGOMIRESCU, F. ADERCA, EMIL RIEGLER, SERGIU DAN, CONST. NANI, RUD. A. KNAPP, B. CECROPIDE, N. MILCU, GEORGE L RIEGLER, SERGIU DAN, C. M. TEODORESCU, CONST. NANI, RUD. A. KNAPP, B. CECROPIDE, N. MILCU, GEORGE DIACU, N. N. TONITZA și PERPESSICIUS.

An XLII, Nr. 43

24 Octombrie 1926.

Lei 5

Tufănelele

Toamna a trecut, cu urări, călătoare,
Ca prin funduri de scene un cor depărtat,
Pasări cu pene de foc au venit și-au cântat
Și-au plecat, stoluri-stoluri, în zare.

Să mai stăm s'auzim cum se frânge
Cântul lor sub tavane de plumb,
Ostenit, depărtat, parcă plânge.

Din mormânt în mormânt să pășim,
Cu toiaguri din crengi retezate,
Ca doi îngeri — și fără să știm.

Ca să smulgem, cu degete seci,
De pe brazde de piatră, 'nghefate,
Inserând, tufănelele reci.

S'adunăm tufănelele mute:
Primii fulgi din zăpezi nevăzute.

MIHAIL CELARIANU

A V A T A R

Amicului meu Horațiu Stăncescu-Craiova

Prin adâncimea siderală mă depărtai de paradise.
Lângă deșert și piramide, râsei de-al vitelor altar.
Etruria, după masacru, m'adăposti sub țărnișă bizar,
Strângeam la pieptu-mi o săgeată, roșind fantasma unor vise.

Barbarii, Roma dărâmasă și toți augurii ne mințise,
S'a stins miracolul hesperic sub larg lințoliu milenar.
RENAȘTEREA mă descleștase prin cel mai splendid avatar,
Iar torșele creștinătăței : titanic rug îmi dăruise.

Către dorite columbare se 'nchiagă cea din urmă punte;
O, Zevs, mii fulgere lăsat-ai de-au colorat albifa-mi frunte;
Sicari de peste munți și fluvii, pe scytic drum ai tolerat.

N'am răspândit, pe glob,teroarea; căminul meu l'ai spulberat,
Resoarbe-mi nopțile de patimi și vraja ce primii din Soare;
Blestem rămâne re'nvierca prin haose devoratoare.

ALEXANDRU OBEDENARU

Sgomotele

Am stat eri la un balcon, privind urnicarul de lume care se tâlăzuia pe calea Victoriei și mi-am amintit le timpul când urmăream dela un eam din dispăruta clădire a Luvru-ului reclădită de mult, mișcarea străii și mi se părea că nimic nu s'a chimbat.

Aceleași sgomote, eternele strigăte le vnzătorilor de ziare, vibrările rompetelor dela automobile, răsuneul copitelor cailor pe asfalt, frinturi le vorbă, hohote de ris întretăiate de fluerele vardistilor, toate sgomotele apitalei d'n suburbii, din Târgul Morilor ori dela Băneasa, din subterane ri din mansarde, toate urcau, scorau, alergau din cele patru puncte ardinale și se opreau la timpanul trechei mele care le înregistra pe oate.

Eu căutam să le deosibesc, încurcam clasificare a lor, le desprindeam mele de altele și le analizam.

VASILE SAVEL

Mi se părea că sgomotele reprezintu cuvinte pe care limba nu le-a creat, că în diversitatea vibrațiilor e sbat suflete necunoscute nouă, că ecare ecou e un amestec de suflete oarte și vii, de jertfe și satisfacții, e chinuri și apăsări, de plins și ris; plicitiseală purtau unele, un sunet victorios de fanfară aduceau allele. Slabe sau puternice, oricum ar fi, u timpul ele răpesc liniștea sufletu-ri nostru, se infiltrează în noi, păund țesăturile care nu le pot rezista vultă vreme și într'o bună zi opera e prefacere e consumată.

Din ziua aceia nu le mai dăm nici atenție și nici nu ne mai impresioează.

În schimb, în organismul nostru au petrecut schimbări adânci. Obo-

seala ușoară la început, irascibilitatea crescândă, trecerea bruscă dela o stare sufletească la alta și alte manifestări morbide nu sunt oare datorite inhibiției sgomotelor și nu au creat ele oare maladia pe care discipolii lui Esculap au denumit-o neurastenia?

Eu nu mă îndoesc de aceasta, și știu că în societatea modernă, în „orașele tentaculare“ singur nu poți fi niciodată.

Valul omenesc bate la poarta gîndirii tale și clipele de meditație noi nu le putem cunoaște.

Sgomotele, ca niște dușmani rătăcitori, ne urmăresc pretutindeni.

Și mi-am explicat astfel, de ce medicii recunosc ca suveran întăritor, liniștea.

Ce leac minunat și cită trudă nu le-a trebuit sărmanilor discipoli ca să ajungă aci!

Dar sgomotele, odată ce noaptea cade, capătă o putere îndoită parcă. Un strigăt în „tăcerea“ nopții e mai înștorător; căderea unui obiect în „liniștea“ odăii ia proporțiile unei adevărate nenorociri.

Și numai târziu după miezul nopții ele se aud ușoare, ca'n surdina, dulce îmi pare glasul lor atuncea și cîntec mai plin de armonie nu vei auzi niciodată.

Peste un ceas orașul se deșteaptă și sgomotele reîncep.

VASILE SAVEL

Călușarii

Revine în suflet și'n fară seninul.
Să frigem iar mielul hojeste, pelinul
Să-l bem sub umbrare de frunze prin care
Lumina de soare se cerne'n pahare.

Iubito, îmi adă urciorul cu vin —
Din vremuri bătrâne ca basmul sabin
Să-mi chiami în poiană la umbră de-arțari,
Cu mutul lor rege, cei cinci călușari.

Se'nșiră cu steagul; cu toții deodată
Pornesc, stând pe loc, o fugă ciudată —
Picioarul lor iute cum e căprioara
Nu-l prinde nici naiul, nici dibla, nici
[vioara

În alb, cinci mesteceni se leagănă'n vânt—
Stă mortul lor rege întins pe pământ
Și'n juru-i se strâng și iar se desfac
Cinci aripe albe de lebezi pe lac.

Acuma, spre seară, e jocul mai lesne.
Cu pene de soare din creștet la glesne,
Cinci flacări lumina o scad și o suie,
În umbră stingând-o pe vre-o cărăruie...

E goală poiana, e gol și paharul.
Își lasă iar noaptea pe cer călindarul
Și mâine m'oi pierde ca jocul latin —
Iubito, îmi adă urciorul cu vin.

ION PILLAT,

Daimonion

XIII. METAMORFOZA DEMONICULUI

Între cercetătorii cari au închinat cu entuziasm cel puțin câteva pagini „demonionului“ lui Goethe, amintim îndeosebi pe Ricarda Huch. Dacă ar fi să luăm o atitudine față de interpretarea pe care scriitoarea aceasta o dă mitului goethean, am face rezerve mai ales în ce privește elementele de cosmologie creștină pe care ea, teologă cu înclinări protestantizante, le împletește în jurul acestui mit. Dar aceste diformări ne interesează prea puțin aici. De altfel Ricarda Huch n'a intenționat analizarea completă a mitului. Ea mai mult îl citează în vederea scopurilor literare urmărite de ea.

De aceea va trebui să-i trecem cu vederea și confuzia cam pripită de care se face vinovată când spune: „Despre ființa demonionului s'a exprimat adeseori Goethe. El îl vedea în productivitate, în puterea creatoare și acesta era deci pentru dânsul cum dela sine se'nțelege, identic cu geniul“. (R. Huch, Entpersönlichung, pag. 81. Insel Verlag, 1922). Ori tocmai atât de netedă și fără de colțuri, cari să iasă din simetrie, nu e această presupusă identitate. Identificarea demonionului cu geniul se poate face cel mult într'o primă aproximație, după care necondiționat trebuie să urmeze corecturile ecvației. Cert lucru e că Goethe de câte ori vorbește despre oameni demonici și geniali amintește cam aceleași rare exemplare ale speciei umane; Shakespeare, Mozart, Rafael, Napoleon, Byron etc. Goethe știe chiar să fie foarte amănunțit când scoate în relief demonionul acestor genii. Dar tot Goethe spune în „Dichtung unde Wahrheit“ și următoarele lucruri despre demonion: „Deși demonionul se poate manifesta în tot ce e material și imaterial, la animale se vedește într'un mod chiar foarte ciudat, el stă totuși îndeosebi cu omul în legătură minunată... Iată deci demonionul ca element cosmic de a cărui prezență în pietre și animale Goethe nu se îndoiește de loc. Cum ar putea prin urmare demonionul să fie identic cu geniul? Și mai departe

Goethe are o observație care deasemenea dă de gândit celui ce are răgazul disociațiilor: „Mai teribil apare Demonionul când se ivește într'un om oarecare — coșeșitor. În timpul vieții mele am putut să observ și mai deaproape și mai de departe vre-o câțiva t). Nu sunt totdeauna cei mai străluciți oameni, nici prin spirit nici prin talente, rar și se îmbie prin bunătatea inimii, dar o putere de necrezut porcede din ei, și exercită o înfrăurire de neînchipuit asupra tuturor ființelor, ba și asupra elementelor... (Goethes Ausgewählte Werke, Stuttgart Cotha Verlag, XI. pag. 260). Evident, există și demonici fără geniu. După aceste câteva hotărîtoare citate mai amintim că Goethe însuși nu se socotia pe sine un demonion „reprezentativ“, deși probabil atât de modest nu a fost să nu se considere un „geniu reprezentativ“.

Demonionul pare deci în concepția goetheană o noțiune mai largă decât geniul. Poate nu ne înșelăm dacă formulăm ideile olimpicului în chestiunea aceasta astfel: există demonici fără geniu, dar nu există geniu fără demonion. În orice geniu demonionul e un factor sine qua

1) În „Dichtung u. Wahrheit“ puterea demonionul încurcă și descurcă ițele, planând peste toate ființele și evenimentele.

I a r n ă

Cu fâlfăirea leneș — cadențată
Unor aripi de străvezii vedenii,
Zăpada-și crește —ncet-încet tinerii —
Indiferentă, rece — aristocrată.

Tu, visătoare, stai la foc, dând lenii
Cel mai de preț tribut ce-avu vre-odată
Un zâmbet și o lacrimă uitată
Se răsboiesc în tremuratul genii.

Azi, când trecutul nu ne mai îmbată
Cu vaga vraje — a scriilor cu denii,
Potirul amintirii — dintr'o dată

Și pân'la fund golit de mirodenii —
Hai să-l sfârmăm de bustul Melpomenii
Ce doarme pe clavir, îngândurată.

CONST. NANI

non. O disociație în cadrul demonicului
se impune.

În concepția lui Goethe demonicul înseamnă originar o putere de înrăurire magnetică, căreia nimic nu i se poate opune. Demonicul e oarecum entitatea absolută, impersonală, a vrăjii magice. În geniu demonic pare a fi aceeași putere, dar parcă sublimată pe planul creației sau al productivității indiferent în ce domeniu spiritual sau practic. Ne folosim chiar cu riscul de a fi subiectivi de-un termen curent în știința de azi, de termenul „sublimațiune” pentru a înlătura unele dificultăți ale concepției goetheane despre demonia genilor. În geniu puterea demonicului se sublimază, îndură o abatere din drum, o schimbare de direcție, subtilizându-se în creații — păstrându-și însă totdeauna ceva din magia primordială. Printr'o analiză mai științifică am putea să deosebim un demonic primar „magic” și un demonic derivat „creator”. Goethe însă n'a făcut știință ci a plăsmuit un mit. Astfel pentru el demonicul creator, fiind singurul factor productiv — prețios în planul spiritualității, devine esențial și principala formă a demonicului, ba am putea zice — singura formă, care înghite simla magie a demoniei celeilalte.

Nu e de mirat că Demonicul, cu sensul științific atât de labil, devine uneori în scrierile lui Goethe o noțiune care aproape se acopere cu aceea a geniului. În cazurile acestea „geniu” pare a însemna la Goethe mai mult o anatomie spirituală, un organism anume alcătuit pentru a mijloci posibilități de creație, un aparat sufleteș, în vreme ce „demonicul” denumește mai curând o fiziologie spirituală, dinamica unei vieți, și energia, puterea irațională în virtutea căreia aparatul psihic „creiază”.

Pentru o mai puțin penibilă înțelegere a tuturor locurilor în care se vorbește în scrierile lui Goethe despre demonic, ne-am îngăduit schițarea unei deosebiri între demonicul magic și demonicul creator. În termeni limpezi el n'a făcut această diferențiere, dar din toate spusurile sale ea rezultă cu necesitate de concluzie. Astfel nu înțelegem cum am putea introduce o ordine logică în ordinea vitală, aforistică, a ideilor sale. În lumina acestui dublu far dispar multe greutăți exegetice. Demonicul magic e posibil și fără geniu. Demonicul creator e în geniu. Dacă ne-ar întreba cineva: cum devine demonicul magic — demonic creator, am răspunde: prin geniu, adică prin mijlocirea unei anumite anatomii spirituale, care transformă puterea demonică magică, de obicei primejdioasă, — în creație pozitivă, binefăcătoare.

LUCIAN BLAGA

Intre Styx și Empireu

SAU

Un emul minor al domnului Charles Drouhe

Gârleanu. — Te-ai supărat rău, cucoane Grigore!

Gr. Alexandrescu. — M'ăș fi supărat, e drept, dacă mergînd spre malurile mocirloase ale Stynului, n'ăș avea mereu în vedere lumina Empireului. Acum numai par că sint supărat. Dar nu sint. Adică nu prea sint.

Chendi. — Dar ce s'a întîmplat, cucoane Grigore?

Gr. Alexandrescu. — Ia, unul din admirații tineretului dumneavoastră, mi-a aruncat în treacăt o gazetă cu vorba: „Poftim integralism! Poftim capodopere”.

Trivale. — Ce ți-a aruncat, cucoane? Și cine?

Gr. Alexandrescu. Anghel al dumneavoastră cu un gest care amintește stilul lui manierat sau, mai bine, ismenit, — mi-a dat să citesc un articol din „Adevărul” de la 24 Septembrie, unde unul vorbește de „Boul și vișelul” meu.

Gârleanu. — Păi foarte bine, dacă cei de pe pămînt își mai aduc aminte de noi și mai cu seamă de dumneata, părinte al poeziei muntenești.

Chendi. — Ei și tu, Gârleane, începi să faci regionalism literar ca Ibrăileanu? De ce nu părinte al poeziei noastre vechi?

Gr. Alexandrescu. — Cu toate că nu-mi place lingușirea, pe care uneori am și biciuit-o, totuși văd că e bună și ea la ceva. Lui stîmpără supărarea ce începuse să mă cuprindă.

Chendi. — Dar tot nu ne-ai spus de ce te-a supărat articolul acela din „Adevărul”?

Gr. Alexandrescu. — Fiindcă am văzut de-acolo că publicistica romînească a dat rău îndărăt! În „Adevărul” pe vremuri scriau altfel de scriitori. Dar ca asta!..

Gârleanu. — Dar cine e acela, cucoane?

Gr. Alexandrescu. — Nu vreau să i se știe numele. E mai pre jos de o notorietate publicistă — fie și proastă. — E unul care nu înțelege nimic. Nu vrea să înțeleagă nimic. Își pare ca unul, care chiar de i-ai sfărâma capul cu cărămida, el tot nu ese din neînțelegerea lui.

Chendi. — O fi avînd o convingere nestrămutată, cucoane Grigore. Noi ținem la oamenii de-aceștia, mai cu seamă de când am venit aici.

Gr. Alexandrescu. — O să vedeți voi îndată dacă e vorba de convingere sau de ceva și mai rău decât ceea ce spun eu.

Gârleanu. — Ascultăm!

Gr. Alexandrescu. — În contactul ce-l am decătă-va vreme cu Maioreșcu, Vasile Conta și cu cîțiva poeți cu Caragiale în frunte, am dobîndit și eu o vedere filosofică în privința scrisului nostru. Imi pare că o cunoașteți și voi? E vorba de filosofia cea nouă!..

Trivale. — Sigur că vrei să vorbești de integralism.

Gr. Alexandrescu. — Da. Mi-a plăcut în deosebi teoria capodoperei, deși Delavrancea mi-a spus pe șleau că n'am de cît trei fabule, ce se pot fâli cu această calitate. Mi-a plăcut să știu că, din conștiința mea, a putut răsări, fie și numai trei, ființe de sine stătătoare, avînd corp și suflet și sufletul întreg după asemănarea sufletului cel mai sănătos, sufletul integral. Mi-a plăcut să știu că aceste

ființe de sine stătătoare nu fac parte ni din lumea fizică, nici din cea sufletească ci dintr'o lume nouă, în care orice e fizic e și sufleteș și orice e sufleteș se poate să nu fie fizic. Mi-a plăcut să știu că, într'o capodoperă de-a mea, nu un cuvînt nu se poate schimba, pentru că, în această concepție, el e necesar la gît de toate celelalte cuvînte, de la care își trage înțelesuri și rezonanțe secundare unice, și că, apoi, nici o idee sau imagine dintr'o capodoperă nu poate prînsă în adevărul ei, decît în forma care i-am dat-o eu.

Mi-a plăcut iarăși să știu, precum spune în cartea nouă, „Știința Literară”, că această ființă de sine stătătoare numită capodoperă, psihofizică și integrală, nu este un individ, ci prototip unei specii nou venită pe lume. Nu pot să nu-mi placă să știu că sunt părinte a unor specii, care, ca toate speciile sunt nemuritoare, mai cu seamă că eu nu sunt din lumea fizică a speciilor naturale, vegetale și animale, ci din lumea aceasta psihofizică, sau, cum zicea noi, ideală.

Gârleanu. — Firește!

Chendi. — Și noi suntem de aceeași părere. Dar ce spune scriitorul — vorbii lui Caragiale — de la „Adevărul”?

Gr. Alexandrescu. — Iaț ce spun, mă credeți pe cuvînt, că spun textu? Știți că am avut o memorie verbală și nomenclală — și-o am și acum. Ascultați numai:

(Autorul) e cam laconic în lămuriri sale. Nu ne spune dacă ființele acestor numite capodopere duc regim vegetarian sau, dacă se înscriu în partidele politice, dacă umblă cu tramvaiul, dacă vin la cîntec și dacă sunt supuse la plata impozitului către stat, județ și comună...

Anghel (plutind în spre adunare). Stai, cucoane Grigore, nu 'negri omul degeaba! Și, oricît te-ai supăra, nu sunt și eu pe-aci.

Grigore Alexandrescu. — Și dacă ești? Cum califici dumneata bazaconia asta?

Anghel. — Cum s'o calific? Niciunul e o simplă neînțelegere. Autorul integralismului a numit capodoperă „ființă”; pentru că, la clasele primare, când se învață gramatică, se vorbește de „nume de ființă sau de lucruri”, colaboratorul „devărului” și-a închipuit că, dacă zici un lucru „ființă”, el trebuie să aibă și un aparat digestiv sau alte organe de-a ființelor animale.

Gr. Alexandrescu. — Cu alte cuvînt, acum nu-i mai iei apărarea, cum credea că faci adineaori?

Anghel. — Dar cum am făcut adineaori?

Gr. Alexandrescu. — Mi-ai aruncat gazetă și mi-ai zis „Poftim integralism! Poftim capodopere!”

Anghel. — Bine, asta o pot spune acum, fără ca printr'aceasta să batjocoresc filosofia ce simpatizezi. Eu ți-a zis așa, pentruca să vezi ce copilării scriu în gazetele noastre serioase!

Gr. Alexandrescu. — Așa, mai vîi acasă, Anghel.

Gârleanu. — Dar mult mai ții la integralism cucoane Grigore?

Gr. Alexandrescu. — Adică dumneata care ai făcut două-trei capodopere nu ții

Clopote, în amurg

Prins să sune clopote prelung
glasul lor nătâng cântând mă doare.
uncă'n aer vaer lung-prelung.
Mai poate fi vr'odată sărbătoare?

dangăt trist, de-abea se-aud în port,
nd, cercuite'n nimbul lor feeric,
lere mari de'nchipuiri, plutesc
se afund sub lespezi de 'ntuneric.

ufragiații visului flămânzi,
nim în noi o rugă de-altădată,
nd ceru'n asfințit de toamnă roș
a 'ntors pe dos pleoapa injectată.

N. MILCU.

Înțelept. — Eu să-ți spun drept: filo-
lia mă lasă indiferent. Mi-aduc aminte
mai, că, odată autorul integralismului
a vorbit cu atâta căldură despre filo-
lia asta, că am căzut multă vreme pe
îduri. Dar un artist nu trebuie să se
gândească de nici o filosofie.

Îndi. — Bine zici tu, Gărlene; dar
să nu trebuie să te împiedici de nici o
filosofie, trebuie totuși să treci prin toate.
Îndește-te numai la En. Ionescu, la Ca-
liale și chiar la Cerna, pe care acum
adevăr îl prefuesc mai mult ca tot-
una.

În rival. — Stați, fraților, să vedem
rămâne cu foiletonul „Adevărului”.
Îndi. — Cum să rămâie? Dacă au-
tul lui, la vârsta lui n'a ajuns nici la
înțelegere filosofică, de nu știe că
nele de „ființă” se dă la tot ce fiin-
ză, asta însemnează că n'a trecut de
întătură celor patru clase primare.

Înțelept. — Poate o fi dela țară —
făcut cinci!

Îndi. — Dela țară, ori dela oraș, pa-
ori cinci, — tot atâta e. Dar vorba e
fac directorii de gazete de la noi, de
în redacție ziaristi atât de învățați?
În rival. — Păi o singură calitate se
le că le cere.

În r. Alexandrescu. — Vezi d'ăia eram
amărit. Că, după 100 de ani de ziaris-
ti, parcă stăm mai prost ca pe vremea
ierului” lui Heliade.

În ghel. — Așa e, măi băeți! Ziaristica
stră. afară de câteva ziare, una cere
a redactorii ei: Să știe să injure! Și
îjurat ați văzut ce spiritual e colabo-
riul „Adevărului”.

Îndi. — Bine dragă, dar injurătura
îl plesnește întâi pe el în obraz.

În ghel. — Îl plesnește pentru mine,
tru tine, pentru Cuconu Grigore; dar
tru marea mulțime, înaintea căreia
ce e strălucit trebuie întunecat, tot ce
nalt trebuie scăzut, tot ce e limpede
oue turburat — injurătura prinde nu
contra injurătorului, ci în contra în-
atului!

În rival. — Dar adevărul tot ese dea-
ra!

În r. Alexandrescu. — Atâta mângăcere
mai rămâne.

MIHAIL DRAGOMIRESCU

Sărbătorile în familie

de HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Printre ceilalți circulă o privire des-
pre acel dar costisitor... o privire care
cuprindea și pe Alexe. Doctorul șopti:
Nota 10, lui papa pentru „gaffă”! — Care
gaffă? Alexei i se păru că aude pe ve-
rișoara Maricica: — Bijuterii cu banii
tăi! — Atunci se grăbi să aprobe, să ad-
mire, să gătească pe Didi-Bu. Nu cumva
să se nască vre-o discuție: Nu cumva
zidul acela chinez care o înconjură să
aibă vre-o spărtură!.. dar „papa” ra-
dios, fără scrupule, își desmierda băr-
bița mucegăită care totuși nu se risipea
ca un scrum. Alexe îl privea acum, i se
părea că n'a încetat nici o zi să-l vadă,
să-l audă. Nu îl iubea și nici el pe ea.
Sta un minut să se întrebe: El, era ta-
tăl ei bun? Cealaltă fusese, vitregă?...
și frații toți erau din a doua căsătorie!
Nici ei nu iubeau prea mult pe papa!
Îl judecau fără cruțare... Și între ei se
iubeau oare mult? De îndată ce unul
lipsea pornea o recenzie nemiloasă a
păcatelor lui mici și mari. Așa cum erau,
aveau însă un egoism, o solidaritate, o
idee comună. Erau familia... Ce inven-
ție! Ce minunată invenție! În casa a-
ceea toți erau la ei acasă, chiar ea, A-
lexe. Se certau, se ocărau dar asta nu a-
vea nici o consecință. Își împrumutau,
ba chiar își luau unul altuia fără voie
bani, obiecte, și era îngăduit.

Dacă se iubeau sau nu, nu însemna
nimic. Erau datori să se acopere să se
suferă. Cine oare avusese ideea asta mă-
reață! Natura nu! Ar fi procedat prin
instincte, prin sentimente. Era o uriașă
invenție omenească! Măreață în adevăr.

Să te poată cineva prăda, insulta, uri,
nesocoti și totuși să nu te poată respin-
ge, nici tu pe el. Și casa aceea mai ales,
unde să te adăpostești... Își aminti că
Maricica nu i-a răspuns la cartea de
sărbători, ilustrată cu corăbii multe.
Poate că nu o mai așteptau și iată că se
sfârșise vacanța. Avea acum mereu un
vid în piept, în stomac din acel gând.
Socoti că ar putea poate să rămână mai
mult timp la Galați?

Veni problema revelionului. Invitațiile
la cercul militar și la clubul Comercial

nu avură unanimitate. Paulică propuse
un revelion „fain” la café varieteu unde
făcuse recunoaștere. Didi-Bu făcu ovații
și „papa” aprobă.

Alexe ar fi vroit să stea cu toții acasă,
să fie sgomot, mult sgomot, dar Didi-Bu
veni lângă ea, o linguși, o diemierdă:
fără de ea nu mai merg nici ei și se stri-
că tot.

Alexe nu se gândea să rămână singu-
ră... nici nu putea refuza pe Didi-Bu, pe
fină, pe gazda ei mică.

O masă specială rezervată de „papa”,
un menu special comandat de doctorul
Paulică, totul în comțul fabricii Dines-
cu, îi aștepta. Spre bucuria lui Didi-Bu
petrecerea avea loc în subsolul localului
nu în sala de teatru.

Sala era încărcată de serpentine; glo-
burile electrice aveau toate culorile; pe-
reții erau aproape pictați cu panouri ale-
gorice și cu peisagii.

Când grupul lor numeros și select sosî,
mesele bine decorate cu pânzeturile albe,
tacâmuri nickelate și flori naturale erau
pline de un public amestecat. Erau totuși
câteva familii cunoscute care avusese la
fel ideea să vină la cabaret. Pe o estradă
mică, apropiată, o rusoaică cu păr creț,
grasă și urâtă, răcnea un așa zis cânte-
c de stepă. Sălbatec în adevăr! Fu aplau-
dată.

Pe Alexe localul o nemulțimea dar
era acolo zidul chinez de apărare și era
sgomot. Fu o succesiune de dame cu ro-
chii bizare, care cântau triste cu mâini
încrucșate, cântece vesele și deodată
porneau gesturi ștângărești, surăsuri
studiate la sfârșitul cupletului. Erau nu-
merile slabe. Cei dela masa lor discutau
aprins chestia purcelului sau a curcanu-
lui. Un chelner asculta răbdător contro-
versa Didi-Bu, nu pierde nimic din pro-
gram nici din public și comunica event-
mentele și impresiile.

Apăru un trio-buf. Două fete frumoase
costumate în păpuși de lux și un hidos
gigolo cu gura ruptă până la urechile
blegi. Dezarticulat și sluțit se vede pentru
vre-un circ. Avură succes. Pantomima a-

ROMUL LADEA: DECOR AȚIE „STRAMBA LEMNE”

Dimineață

Ca niciodată azi
Sbuenești cu voce bună dintre jnepeni,
Păr blond pe vânt, bujorii în obraz,
De ciugulirea vântului gropițele fac haz,
Pe cetină fuioară de aur depeni...
Din vâlva lor în pumni trandafirii
Alegi acum beteala, plutitoarea,
Și'n lăptos de lumini cobori căderea.
Cobori în foc pe trepte de verdeață,
Corolele de-o bună dimineață

Se'nvolbură 'n sclipiri

Iar brazii uzl,

Desprinși de neguri, picură de ciripiri...
Și-auzi în chei umbroase, le auzi
Isvoarele cum caută, cum sapă

Poiana toată

Cu mușchi și stânci, cu stropii vii de apă?

EMIL RIEGLER

Confesiuni

Dacă am fost apă prin fântâni
însetați pușini am răcorit.
M'am împărțit ca miezul unei pâni,
cu pasările toate, am ciripit.

N'am cutezat să fac minuni
să suflu viață'n piatră, lemn ori lut.
Ti-am scris literar dar respectuos
rugăciuni
și pentru tine ceasuri am tăcut.

N'am cercetat stilul tău ascuns
în fulgerul scris simplu cu lumină.
N'am așteptat post-scriptum și răspuns
trimișii tăi călări când au să vină.

La suferința mea nu te-am adus
cuprins cum ești în cele patru zări
fiindcă, sfinții hotărât au spus
să nu te tulbur Doamne, cu întrebări.

1924

SERGIU DAN

morului între acele femei frumoase și
partenarul hidos înfioră de desgușt pe
Alexe.

Pentru ca ora sacră să-i găsească la
masă, începu serviciul. Un defect elec-
tric aduse o mică confuzie. Mai erau 10
minute. Două baletiste englezoaice aco-
perite cu baldachine albe pe cap, care
reprezentau capacul unei cutii de pălă-
rie, printr'un pas abil tocmai scufundau
bustul în butoiușul rigid al fustelor, for-
mând astfel cutia completă când lumina
se stinse cu adevărat pentru lovitura de
miezul nopții a pendulei.

Un huet de surprindere apoi de ovație
consacră minutul în care Alexe își as-
cunse tăcerea. Festival urmă acum mai
încetent. Se da atenție mai mare nume-
rilor: Doi dansatori mondeni făcură mi-
nuni geometrice pe melodie de Java și
de Chimmy. El un echer în frac, ea o
coardă mlădioasă în rochie de tulle per-
lat transparentă pe un maillot mic. Toate
artistele aveau picioarele goale în pan-
tofi de fir.

O subretă pariziană zise cu fineță căte-
va cuplete scabroase „pour son petit hom-
me” și le adresă lui Paulică care însă îi
înțoarse spatele, disprețuitor pentru ve-
delele provinciale. Didi-Bu se simți of-
ensată până la lacrimi; nu era frumos
din partea lui. Subreta parodiă spiritual
refuzul și își adresă cupletul lui Didi-Bu.
Era liga nouă a femeilor. Refrenul fu bi-
sat frenetic: „Dis que tu veux... comme
ceci et puis comme cela... par çî, par la
parlait en aimer.

Apoi o primadonă apărui în aplauze.
Avea fața cam fanată, corp superb și bi-
juterii frumoase. Vocea era desmierdă-
toare și atitudinile plastice. Didi-Bu po-
vesti cu entuziasm că a cântat la Scala
anotimp la Café de Paris și că acum e lo-
godit cu consulul olandez, acela roșcovanu
dela masa din fund.

Primadona cu brațele întinse într'un
gest de implorare luă în adevăr un „Si”
admirabil. Ovaționată furtunos, doamnele
îi trimiseră salutări; fu aruncată chiar
câte o floare și ca delicată atenție pri-
viri aprobative se îndreptară spre masa
consulului olandez.

Era numărul culminant. Cu o mantă
bogată pe umeri, contesa Nadia împărți
strângeri de mâini și trecu la masa mare
a consulului. Tot acolo era și un italian

cu care Didi-Bu flirtase pe stradă, dar a-
flase că face comision. Ce păcat! Se prez-
inta așa de bine!

Acum se dansa între mese. Clovnul hi-
dos și dansatorul monden invitau pe rând
artistele. Treptat câte una se strecura
pela mese. Se auzea câte un râset prea
ascuțit. Când pela două noaptea tânărul
Hascali fiul marelui bijutier se sculă
pentru un tango cu subreta pariziană,
„papa” declară că deși totul era foarte
convenabil, e timpul să plece acasă.

Nu erau trăsuri dar strada lungă albă
și uscată, aerul era dulce. Tory luând de
braț pe Alexe constată că noaptea anului
nou e minunată și atârându-i-se greoaie
și languroasă de celalt braț Didi-Bu de-
clară că e „poetic”. Alexe privind în sus
constată că pe un carton albastru închis
cu puncte argintii noi era din hârtie tran-
sparentă și un sfert de lună. Așa dar de-
corul reprezintă în adevăr poezie noc-
turnă.

Dinu protesta împotriva lipsei de auto-
mobile: — Am fi mers până la zăvoiu,
nu e așa frumoasă! — spuse Alexei cu
glas muiat. Era liric și somnoros. Aproa-
pe de casă un urvîț fi ajunsese din urmă.
Doctorul Paulică rechiziționase o birjă
de noapte și venea cu d-ra George și pu-
pa. Era patru dimineața când totul fu
sfârșit. Pe când Didi-Bu recapitula petre-
cerea Alexe gândi că în adevăr părea că
a trecut un an de atunci de când plecase
dela el, un an decând venise în familie.

A doua zi la dejun Paulică vorbi de
plecare. Atunci liniștea ei încetă cu to-
tul. Acel vid se accentuă. Așa dar aveau
să plece toți pe rând și ea va trebui iar
sau să plece sau să rămână, două lucruri
deopotrivă de turburătoare... Maricica nu
răspunsesse! Unde să se ducă? Mai era
și chestia gravă a banilor despre care
încă nu vorbise. În ziua aceea chiar la
cafele hotărî să aducă vorba pe departe,
foarte pe departe.

— Și casa din centru e bine închiriată?
— întrebă pe papa. Întrebarea căzu toc-
mai în spațiul unei tăceri și sună grozav
de limpede, deși ea avusese glasul mic.

— Dacă vorbiți afaceri!... zise Paulică
și luând de umeri pe Georgeta trecu a-
lături; Didi-Bu luă o mutră de copil bu-
nos și papa mut își încrunță fața înrăiită;
numai menajul Dinu rămase imparțial.

Alexe se simți foarte nevinovată. I se

păru că a comis cu acele cuvinte simple
o necuviință către aceea casă unde mân-
ca, dormea, se ocrotea. Prin spărtura fă-
cută zidului chinez al familiei din greșe-
la ei, o ajungea vântul rece al vieții din-
afară. Fu așa sdruncinată că adormi în
plină ziua, greu fără vise.

La ora ceaiului papa lipsa dar ceilalți
toți erau iarăși foarte bine dispuși: Pau-
lică veni chiar lângă ea și îi vorbi ma-
mult: — Ce avea de gând acum? Se ter-
minase ciclul Nyu! Trebuia să găsească
ceva tot atât de epatant.

La ce teatru avea să se angajeze, în
țară sau în străinătate? Citise în Rampă
că Teatrul arta a închis. Desigur avea
să contracteze numai în condiții foarte
avantajoase. Oricât de mult câștigas-
nu trebuia să se lase speculată! Sau poa-
te avea de gând să lucreze cu același im-
presariu?

Ce vrea Paulică cu acele cuvinte înă-
dins nesocotite, ce știa? Ce scop avea.
— Vrea să o jicnească, să o pedepsească
fiindcă cutezase să ceară banii lor; pe
papa, cât despre Georgeta declarase că
ia bani deacasă chiar dacă nu are nevoie
ca să nu se piardă obiceiul; iar lui Didi-
Bu, papa îi cumpără — tot ce vrea ea.

Paulică o mai întrebă dacă nu are ce
misioane, de oarece pleacă în aceea noap-
te.

— Nu... da! — Alexe nu știa dacă tre-
buie să-l trimită la Maricica. Renunță.

Dinu se apropie de ei și cu ochii lui
albaștri indulgiți, cu vorba lui dulce: —
Ce prostii spune Paulică? Te supăr
frumoasă!... Tu ești frumoasă și bogată!
Ești o minune!... Ce spune de teatru?
Cine mi-a trădat frumoasa! Cine mi-
supărat-o?

Ce vroia și acela cu sollicitudine
lui?... Ce teatru? Cine trădase? Pe ce
nu o trădase nimeni... Ea avusese o în-
mă mare de tot, de aur, care numai în
câmpuse în pieptul micului Nyu. Atât!

Didi-Bu se urcă pe divan lângă ea
trimise pe Dinu la pian! — Ai dreptate
— șopti Alexei — ai dreptate să ceri pa-
tea ta ca și noi! — Fetița găsisse soluți-
nea asta... dreaptă. Parte egală.

Paulică ceru lui Dinu să cânte Dedu-
tion... o folie? — D-ra George intră cu
basma de baie la gât, animând perfec-
t dansul apăs! Cu părul ei arămiu sbur-
și rochia la fel, părea o Viespe. Fu apla-
dată. Paulică declară numărul „bun
probat, contrasemnă”. Fu iarăși sgoni
și veselie.

...Atunci, Alexe pe divanul ei revă
brusc în minte tot ceea ce fusese... tot
limpede... așa cum se petrecuse: —
intrase pe ușă la amiază cu pălăria mo-
le ghemuită în mâini, ca de obicei...
era la birou și consulta unele schițe
decor... îi spusese așa deodată: — A
vorbit cu mititica Kitty pentru dublar
atâta m'a plictisit... dealtfel cred foarte
numerit... Nu răspunzi nimic?...

— Care... dublare?...

El ezitase, deprins cu afirmarea ei pe-
manentă, imediată.

— Kettv cere să dubleze pe Nyu!...
ceva de obiectat?... zisese iritat ca atunci
când cineva îl contrazicea, deși nu
contrazisese decât poate conștiința
dar nici pe aceea nu ar fi îngăduit-o.

— Dealtfel pe tine vrea să te vadă...
să se înțeleagă cu tine... pe tine
priveste.

— Pe mine nu! — atât răspunsesse, fiind
simțise că nu are voce... Nici nu vrea
vadă pe mica Kettv... Nu îi plăcuse
o dată glasul ei mieros care grasya
de obositor, firea ei lingușitoare, ad-
jitivele superlative de care Alexe ar
groază!... Nu vrea să o vadă... Nu numai
decât pentru că cerea să dubleze pe N

...pentru că prin lingușiri și adjective
suate captase promisiunea lui... Nici
...pentru mica Ketty avusese proba-
cinstea să placă marelui om... Toate
...erau, dar rămânea undeva prejos,
...prejos... Era altceva! Ideea unei
...lări îi putuse deci veni lui!... sau o
...ere ascultă! Putuse aproba astfel de
...punere... Era un fapt care schimba
...lă, tot ce știa Alexe, tot ce credea,
...um tăcuse absorbită de aceea mare
...coperire, el frământase în mâini pă-
...moale și ieșise. Intra tocmai atunci
...blănuiri multe Dora tragediana. Alexe
...pusesse în treacăt proiectul, ca pe un
...inunt profesional.

...ora era o femeie plină de experiențe
...care Alexe o stima ca și pe o bună
...gradă.

...Trebuia să refuzi scurt și totul se
...za la loc! —
...și dar Dora înțelesese.

...ora avea dreptate. Așa ar fi trebuit...
...sigur că nu ar fi trecut peste voința
...și mica Ketty s'ar fi dus să-și caute
...ocul auirea... Dar era cu totul altceva
...e nu avea deaface cu mica Ketty nici
...alte de felul ei... Așa cum erau lu-
...rile pentru ei doi nu mai erau așa cum
...oia... deaceia ea Alexe trebuia să
...e... Era simplu și hotărât. Nu avusese
...p să sufere. Se întrebese ce să ia cu
...Socoteala a ce era al ei și al lui se
...edise cu neputință atât era de insepa-
...ilă. Al ei nu era nimic Ea era Nyu și
...când lua cu ea pe Nyu... și tot ce era
...lo era făcut de el pentru ea...

...otuși trebuia să plece și să ia acel sin-
...lucru pe care îl adusese o inimă mare
...nsă, o inimă de aur care acolo numai
...ăpea.

...runcase în primul geamantan câte-va
...ecte găsite la îndemână apoi încuiase
...nera și ieșise pe stradă ca să vadă unde
...putea duce. O luase drept pe Grivița,
...și pe calea Victoriei și nu știa dacă
...buie să cotească pe Amzei când zărise
...recunoscuse pe Maricica, verișoara a-
...a de treabă, cam ridicolă la vorbă și
...t, pe care nu o văzuse de mult... Vroi-
...să treacă drumul, s'o ocolească fățiș,
...Maricica voioasă venise spre ea cu
...ini întinse, cu pălăria strâmbă. — Ce
...curie, ce bucurie! Alexe a noastră!
...ndria noastră, n'am pretenția să vii la
...ne, dar aș fi așa de fericită!... unde

O. BRIESE: SUDIU

stai!... Vorbesc de tine în toate zilele, —
mă laud cu tine!...

— Tocmai sunt cam necăjită în ches-
tia locuinței... de aceea să mă scuzi, mă
grăbesc — îi răspunsesse scorbăd.

— Cauți casă?... Te muți? Te rog... te
rog mult! Vino la mine până când găsești.
Poți sta cât de mult... Te voi ține ca pe
o regină... Vino chiar acum!...

Alexe se gândise la coincidență, la des-
tin!... Primise!... Cealaltă vroia să o ia
cu sila, atunci pe loc. Promisese că va
veni îndată... Luase o trăsură, se întorsese
repede, nu întâlnise pe nimeni pe cori-
doare, nici chiar vre-un uvrier... luase
geamantanul ca o hoată, pusese cheia la
locul știut și se dusese la verișoara Mari-
cica... Fugise!

Nu suferise, nu-și ghemuise într'un un-
gher trupul frânt, nu plimbase pe pereți
ca o oarbă mâini care să țeară durerea
ca un paijen, nu se atârname de ivăre.
nu lovise încet apoi tot mai tare fruntea
de muchea ferestrei, pe fața palidă, a lui
Nyu nu se înfiorase toată suferința de
pe lume... Și totuși atunci ca și acum, un-
deva departe în adânc, o formă mobilă
nedeslușită așa cum apare pe ecran o ve-
denie când aparatul scade, o formă pie-
rită își proiecta trupul frânt, mâinile du-
reroase acum ca și atunci...

A doua zi pleca menajul Dinu. Alexe
cobori în subsol unde Tory cülca singură
cămășile de mătase ale bărbafului ei.
Stătură de vorbă. Tory rugă mult pe A-
lexe să vie la ei, negreșit să vie... acum
când se cunosc mai bine, când s'au de-
prins iarăși împreună.

Promise. Poate că totuși Dinu era nu-
mai un copil alintat. Când urcă înapoi
scara strâmtă, Dinu scobora în fugă lângă
nevestică. Întâlnind pe neașteptate pe A-
lexe se opri, se rezemă de rampă lipit,
ca să nu o atingă, palid cu răsufierea sta-
cadată.

— Te-am speriat! — zise Alexe.
— Îi șopti, uitându-se împrejur apoi țin-
tind ochii în jos?

Să vii la noi! Să vii!... Să stăm la un
loc! Frumoaso...

Să vii! Te aștept.
Așa dar nu se va putea duce la sora
ei Tory... Dar ce era cu Dinu! Nu
cumva o iubea... adevărat?... Ce cu-
vânt?... Nu cumva ca era amorul lui —
cum zicea. Ce ironie! O iubea adevărat
cine?... Dinu!

Georgeta pleca odată cu ei. Mai înainte
veni grațios spre Alexe și o întrebă mai
amănunțit despre Nyu.

De ce alesese o singură piesă și toc-
mai pe aceasta?

Alexe explică că în teatru ca și în
viață, faptele unele sau altele nu erau
cel mai important lucru. În Nyu trăia
o ființă și un suflet, de aceea pe masca
ei unică puteai experimenta toată emo-
ția existenței.

Georgeta păru că înțelege, că apre-
ciază. Își luă ziua bună cu oarecare mo-
destie. Avea pe semne un mic depozit
de stimă, dar pe care prudentă nu îl
punea în circulație.

Așa dar ea era cea din urmă! Nu se
mai gândea că ar putea rămâne acolo.
Întârziase pentru a putea vorbi de afa-
cerile bănești care nu se mai puteau o-
coli nici întârzia. Avea să mai stea o zi,
două, câteva poate, în caz că se rostea
ceva, apoi va pleca unde, nu știa. Din a-
ceastă nesiguranță avea mereu mai ac-
centuate în ea acel vid, aceea teamă.

A doua zi dimineață la cafea, spuse:
— Aș vrea să-ți vorbesc tată?
— Dar... sunt foarte grăbit...
— Atunci la dejun!

Epilog

In inima-ți, eu voi trăi pe veci,
Ca slovele 'ncrustate,
Pe lespezile reci,
Pe lespezile vremii,
In cari, ploaia bate,
La margini de poteci

In trupul tău, mă vei simți oricând,
Sfășietoare ghiară,
Iar, amintiri,
Ca stropi ferbinți de ceață,
Ți-cr arde fruntea,
Veșnic picurând!

Ți-or arde tamplele încărunțite,
De ani și trudă,
Vor picura mereu.
Și nimeri, nu va fi ca să te-audă,
In ceasul trist și greu!

Imbrățișări trecute, ca un riu,
Îți vor cuprinde trupul gârbov,
Cu 'nflăcăratul brâu,
Și sărutările de eri.
Vor naște iar, cum nasc în primăveri,
Din creanga comartă flori de lilieci,
...In inima-ți, eu, voi trăi pe veci!

ARTUR ENAȘESCU

...Știu eu... poate am să dejunez a-
casă".

— Mai târziu... diseară... când vei
putea.

...„Sunt foarte ocupat... nu știu dacă
o să am vreme — și în fugă plecă.

Tatăl ei nu era niciodată ocupat, nici-
odată grăbit, nici nu lipsea deacasă la
ora meselor. Alexe înțelese că nu se va
putea vorbi nici a doua zi, nici a treia.
Nu avea ce mai căuta acolo. Așa dar îi
va trimite pentru ca să stea de vorbă
cu avocați, oameni de afaceri, deoarece
nu se putea ocoli procesul de familie.

Se îmbracă repede și iese în oraș sin-
gură. La poștă află că pleacă de
chiar la amiază. Se hotări. Telegrafia
lui Tory că sosește... De ce lui Tory?
Nu avea intenția să stea la ei, să audă
cântecelul lui Dinu... dar trebuia să ia
o măsură, și era prea dezorientată. Fie
că ar fi mers la Maricica, fie că ar fi
căutat locuință, avea nevoie de Tory,
avea încredere în Tory.

Acasă abia avu timpul să-și așeze va-
liza. Didi-Bu o privea în tăcere. Fata
părea deodată mai timidă, mai înstrăi-
nată. Alexe îi explică că are afaceri ur-
gente care o cheamă. O rugă să o scuze
către tatăl lor. Nu-și spuseră nimic alt.
Deoarece nu era cruțare, trebuia să o-
colască duioșia. În trăsura se gândi la
ei toți... la frații ei... Erau destul de
puni... erau ca toată lumea... Ea, îi pri-
vise prea deaproape. Acum zidul chinez
o despresurase.

Fu mulțumită că a scăpat de discuția
penibilă cu tatăl ei. Își aminti de el pe
timpul când era la școli: mereu ingrat,
indiferent; apoi violențele, necumpăta-
rea lui când se decisese să învețe dic-
țiunea: „Comedianta! Paiață? Să-mi
faci numele de răs?” Ea nu avea atunci
nici intenția, nici curajul scenei. Altce-
va, altcineva i le dase pe urmă... Își a-
minti mica pensune trimisă neregulat,
meschineriile de tot felul... Pe urmă rup-

tura și ecourile aprecierilor paterne: — „O nebună care joacă o singură piesă!“

Venise succesul ei și acel: „Să vedem? să vedem până la urmă?“ cobitor, egoist. Și acum era rândul socotelilor.

Prinse trenul gata de plecare. Din unica hârtie fină, albastră, acum schimbată, umplu poșeta cu hârtii multe. I se păru că are bani destui. Didi-Bu îi oferise pentru drum o carte. Era drăguță fofita aceia! Pentru a nu se gândi la ce o aștepta citi cu atenție. Romanul avea 350 de pagini și nu era leșinat. Când sfârși, aproape sosise. Se întrebă dacă Tory va fi în gară. Simțea mereu același vid tot mai mare deși luase în drum două caiuri.

Se aplecă pe geam să vadă peronul. Auzi: — Frumoaso, ai venit!, Dinu?... Așa dar însoțite pe Tory.

Nu! Era singur. El primise telegrama și nu o arătase lui Tory ca să... îi facă surpriză.

— La automobil! — porunci hamalului... Dete șoferului o stradă și un număr. Alexe ezită întrebătoare.

— La tine acasă! — zise scurt Dinu, apoi se urcă lângă șofer, dar nu conducea el, supraveghea numai.

Se întorcea spre ea necontenit ca să-i arunce un cuvânt. Curios! Avea un ton, un aer serios care nu era al lui obișnuit.

Explică în vâjăitul mașinei: — De când ne-am întors alerg pentru tine. Ti-am găsit în sfârșit cuib frumos... tot confortul? Cum Alexe tăcea nedumerită: — Mă privește pe mine. Tu n'ai nici o grijă!

Ce vrea să spună! Nu înțelegea bine, dar felul lui de a fi o neliniște: așa de serios, de hotărât... Părea un om care are un scop în vedere și aceste scop se arată extrem de neliniștitor pentru ea... Nu și-l formulă deslușit... știa numai că din partea ei va fi: Nu!

Cum autoul făcea o manevră: — Vezi ce Citroën frumos! Sunt în vorbă să-l cumpăr eu... și fie un Peugeot mic! Așa dar nu era automobilul familiei... și Dinu recădea în basmele lui... H regăsi... Se liniști puțin.

— Tu joci acum undeva?

Nu! — zise.

— Foarte bine! Eu am să-ți compun o trupă și am să-ți fac un teatru!

Alexe vroi să zâmbească, dar nu era destul de liniștită.

— Și Tory? — îl întrebă.

— Lui Tory am să-i spun eu mai pe urmă că ai sosit și mâine ai să vii să o vezi.

Hotărât lucrurile aveau o formă plictisitoare... Totuși pentru un astfel de proiect ar fi trebuit consultată și ea, Dinu însă părea mereu un om preocupat de o idee și care are ceva bine hotărât în vedere. Ce întâmplare neprevăzută? Autoul sbură. Nu-ți puteai bine aduna mintea la un loc.

— Vezi cum „filăm“!... Te-am răpit!... Visul meu!

De sigur Dinu nu nemerea azi nici un cuvânt la locul lui. Aceea simplă cursă între gară și casă, în miez de oraș păru lui Alexe că seamănă în adevăr a răpire... și felul acela al lui arbitrar, care o descumpăna... Ar fi vroit să-l audă alintându-se: Frumoaso!... Minuneo!... să poată râde.

O cursă destul de scurtă. Pe b-dul Brătianu o casă mare, nouă. Dinu sări jos, dete origine. Erau acolo și un portar, un picolo, un ascensor.

— Căia mea!, ceru Dinu. Alexe tresări.

— A ta!, se corectă. Dar ei mă cunosc pe mine.

Alexe nu mișca. În gară fusese surprinsă, apoi în drum nedumerită; tocmai pentru că Dinu îi era cumnat nuputuse întreba, lămurii, pentru a nu pronunța ea cuvinte despre lucruri... care poate totuși nu erau. Știa atât că va fi nu.. dar cum?... ce fel!..

Acum Alexe sta lângă ascensor, dar fără a se putea decide. Dinu aștepta și el.

— Te mai urci și tu?, îl întrebă.

— Da, mă ure!, răspunse ca cineva distrat și care n'a prins întrebarea.

Două doamne cereau și ele etajul. Intrară în mica lojă a ascensorului invitând și pe Alexe care mecanic le urmă.

— Eu atunci urc cu piciorul!, zise Dinu și porni pe scară după băiatul cu valiza. Trecură pe lângă el, care suia încet.

Alexe intră repede ca cineva care nu are timp de pierdut. E drept că nu avea decât timpul strict pentru a găsi o idee. Se duse spre geamul deschis; panorama era frumoasă, odaia asemeni. Trebuia să găsească atunci repede, un subterfugiu, o modalitate... Ușa se deschise încet. Era Dinu! Dintr'o privire îl văzu schimbat. Ceva din aceea hotărâre i se încetinise pe scară... Era turburat... cecace proba că Alexe nu de geaba se temuse... dar nu mai era cel de adineaora așa de arbitrar. Il simți slab și se simți salvată. Acum orice ar găsi o va sluji, dar nu știa încă ce va găsi.

— Îți place?, o întrebă cu glas asurzit.

— Da... da... foarte frumos! Era încă lângă geam, el lângă masă. Sta încurcat... aștepta parcă... Alexe, se uită la el o secundă cașicum întâia oară vedea băiatul ăsta bălan, voinic, cu raganul de automobil deschis cu cămașa de mătase roz, călcată cu îngrijire de Tory. Băiatul acela, despre care d-ra George spunea că sărută proaspăt și seamănă cu o livadă... Era totuși: Nu.

Dinu, cu un gest stângaci scoase cascheta și o puse pe masă.

— Eu, zise Alexe. Eu... nici n'am măcar timp să-mi scot pălăria... sunt așa de zăpăcitură... am uitat că trebuia să merg dea dreptul la Maricica... Mi-a telegrafiat în ultimul moment că mă așteaptă. Avea vocea grăbită, dar naturală.

— ...Cum?... pleci?

— Da!... chiar am întârziat... Sunt foarte grăbită...

— Am concediat automobilul!, luptă slab Dinu.

...„E aproape!... doi pași!... Mă conduc... Da cum nu m'am gândit“... și porni spre ușă. Se făcuse! Era nu.

Scobori sprinten! Dinu tăcut în urma ei.

— Și... n'ai să te mai întorci aci?

...„Știu eu!... Tu te-ai deranjat... Foarte drăguț din partea ta!... Ce cameră frumoasă!... Parcă văd că Maricica, mă reține. M'a găzduit atâta timp!... A fost așa de amabilă! Totuși... poate... dar nu cred...“

— Trebuie să știu precis!, zise Dinu, aproape brutal.

— Atunci... e bine să concediezi!...“

Erau acum pe stradă. Alexe mergea cu paș sigur spre locuința Maricicăi. Se uita uneori pe jumătate la Dinu, alături de ea, tăcut, dezorientat. Atletul acela cu ochi albaștri era un băiat bun, docil și pare-se înamorat de ea mult!... În repeziunea faptelor aproape uitase că e cumnatul. Știusese atât, că e nu... pentru el și pentru oricine alt... De

SPIRITUL LUI ENRIC IV

Intr'o zi, un gentilom de serviciu bădîn nebagare de seamă, paharul destinat monarhului. Enric IV spuse doar:

— Cel puțin să fi băut în sănătatea mea și am fi ciocnit!

D'Aubigny, care dormia în camera regelui, șopti într'o seară lui La Force, vcinul său de pat.

— Stăpânul nostru e muritorul cel mîngîrnat ce există pe pămînt.

La Force, care dormita, îl întrebă ce spus.

— Surdule ce ești, îi strigă Enric IV, jcare-l credeau adormit, spune că sunt mul cel mai îngrat din lume!

— Dormi, Sire, răspunse D'Aubigny mai avem multe de spus.

Și, incidentul n'avu nicio urmare.

În ziua când remise colierul ordinului lui La Vieuville, acesta, în genuci pronunțată fraza obligatorie din ceremonial:

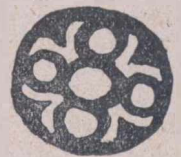
— Domine, non sum dignus.

— Știu, știu, răspunse Enric IV, d nepotul meu m'a rugat atât să vă dau colierul acesta.

Enric IV striga soldaților săi, arăta du-le penajul său alb:

— Copii, când nu ceți avea port-drapel, iați semnalul de adunare, îl veți găsi totdeauna pe drumul victoriei și noarei!

RUD. A. KNAPP.

ce?... De ce nu vrea Alexe pe nimeni? Nici un alt... impresariu!... Ce vrea? Ce planuri de viitor avea? Cel care mergea lângă ea tăcut și trist ar fi putut fi o anexă comodă a sentimentelor de familie... Discreție și confort!... Ce vrea?... Pentru cine?... Cum își închipuia că va fi viața ei?... Nu își închipuia nici un fel... Nici un altfel!

La colț, incurcat, abătut, Dinu se pri. Te las aci?... Am să te mai văd? uita la ea cu o privire de naufragiu. Alexe era liniștită și nu avea nici milă. Trecuse prin destulă încurcături din pricina aceluși tânăr, domn întreprinzător... Mai înviorat, Dinu își regăsi cântecelul: Frumoaso!... Să vii! Să vii curând la noi!... Minuneo! stăm împreună!, cașicum din nou măspera cu candoare, în viața confortabilă de familie.

„Am să vii de sigur“, zise Alexe, gură că nu se va duce.

...Rămășă singură se găsi deodată fața uliței care tăia bulevardul, ca fața unui ocean. Fu cuprinsă de spaimă. Pe strada aceea trecea el totdeauna să se ducă la atelier. Ii fu frică, nu o fi văzut cu Dinu... O frică născută care uita că Teatrul artei era închis care uita totul... Apoi numai știu de îi e frică: să-l întâlnească sau să nu se uita în jur... Ce să facă dacă

ne?... I se păru că e lângă ea. Auzi vocea joasă, poruncitoare și vorbele: Nu vii acasă? Apoi răspunsul ei: Da viu!

...Nu era nimeni. Trecu strada cum calci peste un mormânt. Apoi se grăbi de teamă să nu apară din urmă. Se bucură că nu l-a întâlnit. Ar fi trebuit să treacă pe lângă el ca pe lângă un străin... Atunci recunoscu băcănia din colț. Se apropia de casa Maricicăi... dar Maricica nu o aștepta... Cum avea să intre! Cum să-i spună că vine să stea iar la ea?... Cum avea să o primească?...

...Dacă nu se pronunțase între ele cuvintele necesare ca să se înțeleagă!... atunci unde să se ducă? La Tora nu! ...In b-dul Brătianu, nu! A doua oară nu ar mai fi încăput manopere... n'ar fi fost cinstit.

Atunci în loc de vidul, nici acela pe care îl simțea de zile, fu cuprinsă brusc de o panică. O panică cumplită pe care nu o putea stăpâni, care creștea, îi lua mințile, pe măsură ce se apropia. O alarmă care îi suna clopote în urechi, îi rostogolea vârtejuri în piept, în pântec... Își pierduse cadența, își pierduse măsura.

Mergera repede ca împinsă, ca să ajungă odată... să vadă... să știe. Inapoi ei simți un pas care o urmărește. Se uită împăienjenit, un necunoscut. Trecu pe celalt trotuar al Maricicăi, individul rămase, dar mergera pas în pas cu ea.

Fără răsufare aproape în brânci, ajunse: Celalt se opri și el. Alexe împinse poarta grea de fier. Nu se deschidea... mai împinse... Se uită la ferestre: Intuneric!... la subsol intuneric!... Lipseau... Ce era de făcut!... Împinse iar. Nu ceda... Văzu lanțul pus, lanțul cu care închidea noaptea... Erau plecați... toți... departe... pentru mult timp... Bătu acum în geamuri jos... nimeni! Celalt curios, privea... Ea nu îl vedea... Așa dar se întâmplase ceva!... Se aplecă, aruncă o pietricică în feleștea copiilor... Nu-și da seama... Nimic! O cuprinse o furie, o disperare. Sgâlțâi, strigă!

Celalt traversă. Auzi în urechi, aproape: Așa fată frumoasă nu rămâne în drum!... Vino la mine!

Se uită la el cu ochi zănațeci, fără să-l vadă. Impresionat, plecă dar se tot întorcea... Ea împingea mereu, sguđuia, striga... La un moment trecătorul n'o mai zări. Se adresă unei slujnici care scutura un șervet pe geam: Cine stă la 38? „Nu ști!”... era o basarabeacă. A păru o basma... Era cucoana.

— Mă rog, cine locuiește la 38... s'a întâmplat o dramă. Pronunță „dramă” cu glas afectat.

Basmaua bombăni, apoi dispăru clămpănind: Avea și papuci. Cine stă la 38?, mai întrebă pe slujnică. „Nu ști!” Se uită înapoi. O sorbise parcă pământul.

...Brusc, poarta cedase și Alexe fuse-se târâtă în curte ca într'un haos.

— Am pus lanțul numai de formă... Noi eram toți la magazie... Bine ai venit!... Te așteptam în toate zilele.

Auzi pe Maricica ca printr'o vijelie... Erau așa dar acolo! O așteptau!... Așa cum creștea, cum spera. Nedesmetită, încă simți o mare ușurare... apoi un mare necaz, o ură pentru spaima prin care trecuse... și undeva departe, în fund, acolo unde înapoia ecranului o formă mobilă se frământa, simți o desamăgire ca și cum ar fi așteptat, ar fi sperat altceva dela neprevăzutul lucrurilor... Ce?... O nouă expresie a vieții pe aceeași mască. Nyu!

HORTENSIA PAPADAT BENGESCU

Mic

Tratat de estetică literară

SAU

Lumea văzută estetic

(CE NU ESTE FENOMENUL ESTETIC?)

c) Artistul „bine-crescut și moral”.

Opera de artă a artistului „bine-crescut și moral” nu este o iscodire a bonelor sau editorilor de bibliotecă roze, pentru uzul fetelor până la 11 ani.

Precum s'a făcut o confuzie între sănătate (funcția normală a organelor) și estetică, cu atât mai lesne s'a făcut confuzia între educație și estetică.

Viața oarecum desordonată a unor mari scriitori din veacul trecut, începând cu romanticul Byron și sfârșind cu estetul Oscar Wilde sau perechea Verlaine-Rimbaud, a pus în discuție problema din rezolvarea căreia trebuia să rezulte în sfârșit eliberarea definitivă a valorilor estetice, din gânga și zgura valorilor de alt ordin. Se pare că estetica a eșit de aci eliberată — dar cu o mare rușine, despre care e mai bine să nu se vorbească, „feceora nebună”, al cărei libertinaj e tolerat numai în societăți închise.

Confuzia, de data aceasta, își are originea în faptul că valorile estetice având curs social, au fost asimilate cu unele condiții absolut necesare vieții oamenilor în societate. O societate nu poate exista fără respectarea unor anumite principii morale, de toți cunoscute. Opera de artă care ar zdruncina prin cuprinsul ei temelii morale a societății (a familiei, a statului, a omenirii) ar zdruncina temelia propriei ei existențe de operă de artă. Fără societate arta nepuținând exista, de unde ia arta atâtea necredință și desigur, inconștiență, încât să pue în lumină, fără a le osândi cu toată asprimea, furtul, adulterul, asasinatul, trădarea de patrie, violul minorelor și alte crime? Și iată-ne în această dilemă: Sau nu mai suntem oameni morali (ceia ce este exclus) sau nu vom mai recunoaște valoarea estetică a unor astfel de opere de artă (ceea ce deasemenea este exclus, întrucât se întâmplă ca valoarea estetică să fie evidentă)!

Și peste alte noduri de acestea dăm, dacă urmărim firul împletit al moralei și esteticii. Se știe, bunăoară, că în școli, până foarte târziu, e oprit să se rostească vre-un cuvânt asupra atracției sexuale. Deodată pe neașteptate, prin clasa a 5-a de liceu i se oferă elevului și elevei texte de literatură universală care presupun o îndelungă practică și experiență amoroasă. S'ar putea eluda, pentru ocrotirea moralei, capodoperile literaturii universale din programele de învățământ?

Se știe apoi din cele mai elementare tratate de istorie că moravurile au diferit (n'au „evoluat”, cum se crede în deobște) de la popor la popor și de la epocă la epocă. Moravurile cetăților grecești au fost altele decât ale orașelor de azi, moravurile din timpul Renașterii, altele de cât cele din timpul regilor italice. Moravurile veacului XX nu vor conveni veacului XXI. Ceia ce-i era îngăduit lui Socrate nu-i mai e îngăduit lui André Gide. Cum vom trata operele de artă dintr'o epocă și o cultură ale cărei moravuri contrazic, umilesc și jignesc moravurile de azi? Acele opere nu pot fi nesocotite ca

opere de artă, fără a eși din domeniul artei — cu atât mai mult cu cât unii critici de artă dovedesc că fără moravurile lui Alcibiade n'ar fi fost cu puțință arta lui Fidias...

Ne dăm bine seama de toată gravitatea problemei și n'avem de loc intenția să micșorăm pericolul artei imorale, pentru societatea din care, uneori, și-a luat elementele esențiale.

Dar cu toate pericolele care ar decurge pentru existența societății, noi vom susține supremația artei numai pentru acest simplu cuvânt: că ne găsim aci într'un tratat de estetică și nu unul de morală.

Ni se va obiecta, și pe drept, că n'adevărat tratat de estetică are menirea să lămurească și să găsească un mijloc de împăciuire a valorilor etice și estetice în societate. Căci — ni se afirmă — societăți care au pierit prin desagregare morală s'au văzut, dar nu se cunosc societăți salvate și menținute prin estetică!

Făgăduim și noi o încercare de împăciuire. Nu ne luăm însă câtuși de puțin îndatorirea să dăm oamenilor binecrescuți în societate, deplină satisfacție logică și sentimentală. S'ar putea ca încercarea noastră să n'aibă nici un succes, biruită de observații acute și judecăți sintetice dar și în acest caz destul de trist, noi vom continua să dăm în lucrarea noastră valorii estetice calitatea de prima inter pares, din aceeași situație mai sus amintită.

Se va recunoaște totuși că vina grelei desarmonii între valori, nu poate cădea în întregime asupra autorului acestor rânduri. Noi n'am contribuit cu prea mult — poate chiar cu nimic — prin stilul și credința noastră de artă, la existența reală și vădită la tot pasul în lume, a unor atât de dureroase antinomii. Focul, apa, uliul, puilul, rugina, fierul nu s'au împăcat niciodată. Așa a voit Dumnezeu — și ele sunt cu atât mai dumnezeiești, cu cât rămân ceia ce sunt. Tot astfel, cu toate pericolele și relele lui, artistul nu e mai puțin dumnezeesc în lume.

Ar reeși, din cele de mai sus, că am vorbit numai de acele opere de artă care prin cuprinsul lor zdruncină temelia morală a societății. Operele de artă morală se împacă oare cu societatea?

Luând seama de aproape, arta în esența ei și artistul prin structura-i sufletească sunt întruparea deplină a imoralității, chiar când se pun în slujba moralității. Ideile morale, obiceiurile și tendințele morale, prin faptul ciudat că sunt scoase din domeniul lor firesc, viața socială, unde s'au iscat și radiază — spre a fi transpuse în alt domeniu, nefiresc, într'un joc, fără alt scop decât un farmec, își pierd viabilitatea și imperativul. Devenind valori negociabile, sufletește, — ele în societate nu vor mai fi valori atât de aspre, multă vreme...

S'ar putea explica pe această cale în bună măsură de ce marii artiști nu excelează prin tărie de caracter, se desbară uneori atât de lesne de cele mai legitime sentimente și obiceiuri, spre dezolarea capilor de familie și a întregii societăți.

Când a fost biruit Bodri...

de ANDREI ADY

Cei doi plopi de sub ruinatul castel Pelley se înălțau până la cer. Erau plopii și mai înalți din lume. Aci totul era al oștrii. Și liliecii și plopii. Și flăcărilor isbucneau albastre în noaptea de Sân-George, și Mikșa, lunganul cela de Tab, căruțașul nostru, care le vedea:

— Acum comorile ascunse sub castelul Pelley se lămuresc.

Așa îmi povestea Mikșa dimineața, iar eu îmi aminteam, că la miezul nopții Bodri fusese tare furios. Și, vai, ce grozăvie era, când se infuria Bodri. Căci plopii oștri atingeau cerul. Sub nuinele castelului Pelley ardea comoara comorilor. Și Bodri era cel mai puternic câine pe pământ.

Zilele mele se scurgeau pe atunci pline de visuri înfrigurate și mărețe. Ogradă răcoasă, pe lângă care tata a cumpărat dărăpănatul castel Pelley, era pentru mine o curte împărătească. Așa era bună noastră reședință. Noaptea nu umblau prin castel decât stafiile nobile ale echiilor lui stăpâni. De pildă, căpitanul de kuruși Adam Pelley. De câteori se aropia vremea culcării, îmi clănțneau înții; dar peste zi ne jucam curajoși în ruine de-a „asediul Eger-ului“. Din arnul de cărămizi viteaza Catița Dobó*) urma, în loc da rășină aprinsă, apă. De lăfel pe această Catița Dobó o mai cheama și Clari Tabay. Era o fetiță din venini, de vre'o opt ani, cu care mă jucam deseori pe sub plopi. Ziua n'aveam tea-

*) Eroină maghiară, moartă la asediul cetății Eger (1552). Nota trad.

condițiuni de viață din Ardeal, punând astfel în mâna țaranului ardelean, o parte instructivă și un bun îndrumător în treburile gospodărești dela țară.

Apreciind această laborioasă activitate pe teren cultural și social, Academia Română l-a ales de curând membru onorar al său. Această distincțiune, precum și faptul că în anul acesta venerabilul profesor Dumitru Comșa împlinește 80 de ani, au îndemnat societatea română din Sibiu, în mijlocul căreia trăiește ca pensionar, să-l sărbătorească cu toate onorurile ce se cuvin unui intelectual, care și-a pus viața sa în serviciul cauzei naționale.

Octogenarul profesor e și azi tot atât de viguros și sănătos ca și în anul 1894, când a stat, cu alți tovarăși de luptă, pe banca acuzaților, în fața curții cu jurați maghiari din Cluj, pentru a răspunde de „Memorandul“ prezentat în numele poporului român din Ardeal, de către comitetul partidului național, împăratului Francisc Iosif I. Profesorul D. Comșa era atunci membru și secretar al aceluși comitet și ca atare a fost condamnat la 3 ani temniță de stat. Pedepsa lui a fost, după aceea, a defunctului părinte Dr. Vasile Lucaciu, care primise 5 ani, cea mai mare.

Suferințele de atunci sunt răsplătite acum prin mulțumirea ce o simte când vede că rășnata luptelor din trecut a fost tot atât de mare precum de dreaptă a fost cauza pentru care a luptat și a suferit temnița ungurească.

ION BĂILĂ

mă: Bodri era cu noi. Chiar dacă ar fi venit un balaur, care varsă foc pe nări: Bodri l-ar fi răpus. Și seara numai atât ne mai da un pic de curaj: Bodri e afară. Bodri se bătea cu zece câini deodată.

La școală, la joc, pe stradă tovarășii cei sdrențuroși mi se căciuleau. Citeam în suflatul lor. Aștia se tem de Bodri, de neînfricatul Bodri. Bodri făcea să-mi bată eroic inimioara mea de opt ani. Hah, încerce cineva să se lege de Bodri.

Uncori mergeam până la dealul lui Bence. Departe — departe vârful Avas fumega. În zilele albastrii de toamnă vedeam, răsărind din hău, Măgura. Câte odată vedeam plutind într-o ceață ciudată chiar Munții Bihorului. Auzeam, că oamenii se duc până la Tușnad, până la Carei și până departe, în Zălau. Odată s'a întâmplat să nu mai văd pe mama câteva săptămâni. Ai noștri povesteau că a fost prin Budapesta. Avas și Măgura sunt munți. Tușnad, Carei și Zălaul sunt orașe. Iar Budapesta este un oraș groav de frumos și nespust de mare.

Satele, cari se văd din câmpie, înlănțuindu-se ca o cunună: există cu adevărat. Într-o zi un copil îmi spuse la școală, că în Sâncraiu este un câine, care-i mai puternic decât Bodri. Eu și Clarica am râs mult, stând sub plopi, de povestea asta. Vai Doamne, cât sunt de proști unii copii. Și Lajko, băiatul care ne-a povestit despre câinele din Sâncraiu, e mai prost și mai mincinos decât toți.

Sub dealul lui Bence se află râul. Aoi dincolo de el nu mai este nimic. Nici Sâncraiu, nici nimic altceva. Aici sunt cei doi plopi și castelul Pelley. Celelalte sunt minciuni. Ni le spun nouă, numai așa... Și mai este și Bodri.

Și geografia spune minciuni. Așa, ca poveștile bătrânei Carolina. „Mama Carolina“ mă adormia adeseori cu povești. Nu-mi spunea decât lucruri copilărești. Cum șoricelul conduce pe Șari cea săracă... Cum lupul mănâncă năpușa cu nasul de fier... Eu mă ascundeam în perne și râdeam pe infundate.

Vedeam totul limpede. Cei mari s'au înțeles cu toții, ca să ne prostescă. S'ar putea să mai fie și alte sate. Dar pe unde, tare departe. Soaricele însă nici într'un chip nu poate vorbi. Iar lup n'a existat niciodată. Sunt iazme, dar acestea sboară prin văzduh. Și au înfățișare de om. Iată, de pildă, bătrânul Mitru. L-au îngropat săptămâna trecută, dar noaptea iese din mormânt. Lunganul de Mikșa l-a văzut și pe el. Și noaptea de Sânziene zănela joacă hora pe sub plopi. Și prin castel se arată umbrele vechilor Pelley. Dar pe vremea aceea oamenii dorm. Iar afară păzește Bodri. Bodri e așa de strașnic, încât săptămâna trecută a lătrat chiar și la umbra bunicii Iulica. Măcar că doar bunicii Iulica i-ar fi iertat să umble pe aici. Doar ea ne-a lăsat ograda asta, când a murit. Dar chiar și ea se teme de Bodri. Poate că și Pelley-cestii sunt mândri pe noi, pentru că acum e al nostru castelul cel dărăpănat. Dar îndrăznească numai să stea de vorbă cu Bodri.

Uneori umblam cu Clari prin sat. Ne uitam la câini: la robii lui Bodri. Fiecare avea câte-o rană scârboasă. Noi însă nu-i compătimeam: Pentru ce s'au legat de Bodri? Bodri i-a învățat omenie.

Ne închipuim lucrurile cam așa: toată lumea atârnă de Bodri. De dulăul ăsta nespălat și sălbatic. Bodri e mare, Bodri e tare, Bodri e regele câinilor.

Dar, vai, cât de repede am priceput totul. Ce ciudați mai erau plopii aceia: primăvara se revărsau din ei flori roșii, amețitoare.

Mândru de istețimea și descoperirea mea, i-am spus micuței Clari:

— Clari, din florile acestea fac ai noștri apa aceia parfumată, cu care se stropesc la Paști. Clari luă un pumn de flori și mi-l asvârli în față. Și altădată mai fusese ea sburdalnică, dar în noaptea aceea n'am putut dormi de loc din pricina asta. Cum așpeam: Clari apărea înaintea mea. Și îmi arunca în obraz flori de plop. Iar afară Bodri urla furios. M'am frecat ușor cu mâna la ochi: pe vremea asta Clari doarme acasă. Dar auzeam lătrăturile lui Bodri. Și iar așpii... Deodată văzui că cineva vroia să taie cei doi plopi. Un român urias, încins cu șerpar, izbește în ei cu securea. Astfel de români erau mulți la noi în sat. Dar fața acestuia îmi era necunoscută.

— Ce vrei să faci, român nebun și necunoscut.

— Vă tai plopii.

De spaima cea grozavă m'am trezit. Bodri tot mai urla. Niciodată până atunci nu urlase așa de ciudat.

Și somnul mă fură din nou. Deodată, numai ce văd? Cărămizile castelului le încarcă cineva pe niște care mari. Afară Bodri lătră într'una, și eu iarăș tresar speriat. Frățiorul meu cel mic horcăie în patul vecin. Luna bate în odaie cu lumina ei ciudată, de șofran.

Iarăs mă prinde somnul, și întreb:

— Unde duceți cărămizile?

— În Tușnad. Acolo clădim cu ele. Aici în sat nu ne trebuiesc cărămizi.

Și în visul meu, neliniștit și asudat am strigat mândros:

— Pe mine să nu mă prostiți. Nu este nici un Tușnad. De unde ați venit aici? O să chem îndată pe Mikșa. Și o să-l asmut pe Bodri la voi.

Dar la drept vorbind, aș fi voit mai bucuros să plâng, căci văzui și pe Clari. De bunăseama că printre florile de plop ascundea și ciulini. Și cum mă lovea cu florile peste obraz, mă durea.

Bodri urla, și inima mea sta să se sfâșie. Oare ce dușman putea să-l atace pe Bodri?

Oare acumă să fie sfârșitul lumii? Și în minte îmi năvăliră înfricoșate icoane biblice. Să fie, oare, adevărat? Sau poate că mai sunt și alte sate, și dușmani înfricoșati și necunoscuți?

Acuma eram treaz de-a-binelea. Clari îmi întepa buzele cu un ac. Nu mai puteam dormi. Vroiam să văd ce se petrece afară. Bodri urla jalnic, orelung. Am deschis încetisor fereastra și dintr'o săritură dureroasă am fost afară. Mă temeam, tremuram și mergeam spre castelul Pelley. Aiungeau până la mine gemetele și urletele neogoiate ale câinelui. Luna podise ograda noastră cu o lumină gălbuie, batjocoritoare. Și îl văzui pe Bodri... Se sbătea cu labele spre lună. Un câine negru, urias, îl ținea de gât. Bodri horcăia urât, înspăimântător. De parcă lumea întreagă trăgea să moară...

Nu mai văzusem niciodată câinele ăsta negru. Cunoșteam toți câinii din sat. Așa dar e adevărat? Lumea se întinde și dincolo de plopi, și dincolo de sat și dincolo de dealul lui Bence și dincolo de castelul Pelley...

Tremurând și cuprins de friguri, m'am urcat pe fereastră în odaie și m'am ascuns în pat.

A doua zi, plângând, am sărutat pe Clari, pe buze. Pentru întâia oară pe buze. Peste câteva săptămâni tata m'a dus în oraș, la învățătură.

Trad. din ungurești de IOAN LUPU

MENTIUNI CRITICE

CAMIL BALTAZAR: *Biblice*, ed. autorului, „tip. Lucefărul”, 1926.

Nici o pasiune nu s'a irosit în zadar. A lui Camil Baltazar pentru poezie a început să-și dea roadele. Și nu înțeleg numai volumele pe cari poetul „Vecerniilor” și „Flautelor de mătase” le-a ridicat la patru, în scurtul răstimp al carierei lui poetice. Cât mai curând, mă gândesc la evoluția acestei poezii, serpuind în arabescuri de iedărd capricioasă, pe unul și acelaș trunchiu neted, de ulm celest. Căci este o evoluție în poezia lui Camil Baltazar, oricât de aderentă ar fi ea de temperamentul lui original, și ascensiunea aceasta n'ar fi fost cu puțință dacă poetul, rob viselor din el, n'ar fi închis ochii și nu și-ar fi astupat urechile de către toate glasurile din afară. Și noi am fost dintre aceia. — mărturisind sau nu, — ce se temeau ca lira lui Camil Baltazar să nu rămâie la o coardă numai și cântecul, aerian și serafic, îngânat pe pajigile cerului, să nu apară dela un timp un ecou, oricât de îndușător, însă ecou, din primele acorduri.

„Reculegerile în nemurirea” aceluși suflet pornit pe drumul neîntors al argintului selenar, nu puteau înăbuși, cu toată strălucirea lor intensă, acele definitive litanii cu cari poetul se apropiase de izvoarele muzicii, în „Flaute de mătase”. Camil Baltazar s'a dovedit mai sigur pe sine și tuturor temerilor, vine să le răspundă această culegere de „Biblice”, în cari talentul poetului adaogă însușirilor de până acum, o vigoare a verbului, un contur, o compoziție, un dar portretistic, o forță de evocare, calități schițate până acum și pe cari numai pasiunea lui de poezie le-a putut favoriza într-o așa de subliniată măsură. Iată pentru ce cortegiul acestor 9 pasiuni biblice, ca alte fiice ale unei Mnemosyne sensuale, trebuiesc întâmpinate cu mirodennii și cântece, ca miresele Domnului Iisus Christos. Cu toate că dacă e să credem proverbului, — nu al lui Solomon, e adevărat, — nu toate maicile sunt surorile lui Christos. Voltaire, căruia nu-i scăpa nici unul din tâlcurile ascunse ale anecdotelor, mărturisise că dacă Sfânta Scriptură nu l-ar fi asigurat că fiicele lui Loth avuseseră copii chiar dela tatăl lor, iar Thamar dela socru-său, nu s'ar fi încumetat să le acuze. „Il faut être discret”, recomandă cu nevinovată ipocrie, admirabilul indiscret al pătaniilor frumoasei Cunegunda, fiica baronului de Westfalia și amanta optimistului Candide.

Ca și cum un astfel de consemn s'ar putea ține și ar folosi cuiva, să punem strajă ochilor când istoria, — și încă istoria sfântă, — ne oferă atâtea spectacole senzaționale, din care puizează și istoricii și poeții.

Camil Baltazar nu s'a sfiiț de marile experiențe și cu dragostea cu care a mândralat pentru surorile de caritate sau pentru imaculatele fecioare dintre rământ și cer, a frământat cuvântul cu pasiunea olarului, și a pictat pe smălțul rar al soldurilor — de amforă și de femeie — câteva motive de o discreție pasională și de o pregnanță plas-

tică, cu adevărat fericite. Am putea zăbovi, fără indoială, îndelung la căpătâiul acestor creațiuni, dacă cititorul nu s'ar neliniști, pe bună dreptate și nu ne-ar cere îngăduința să privească și el prin ochianul fermecat, în ovalul că-

CAMIL BALTAZAR
(desen de S. MAUR)

ruia, decor de miniatură, în lumini de nacru și reflexe de Tiberiadă, evoluiază, în ritmul undelor biblice, aceste nouă sirene, cu forme și glas de pierzanie :

În veacul biblicelor pastoralc,
plimbai o turmă peste trei colnice,
și dintr'un fluer prelung lăsași să pice,
pieziș, o tristețe a genelor tale.

Din trâmbiți ai cântat sub Ierihon
așa cum cânti pe sub atâtea ziduri
de-atunci încoace ebraice liederuri,
os din osul cântecelor lui Salomon.

Ai fost la curțile vestitor împărați,
carnea o aveai precum străbumele
fecioare crescute goale sub dunele
fierbinți și cu sânii involți minunați.

Și-ai vorbit cu o linie a soldului,
cu un danț din subțirele glesne,
galbeni sunau pe buzele tale și lesne
ți-era dansul urcând cum sborul coboldului ;

sunt numai primele acorduri de harpă
ce însoțesc pe Ebreea, fecioara sintetică
a Ierihonului, sosind întâia, din
umbra străveche, resuscitată de verbul
incantator. Sosesc apoi Miryam, pe care
Camil Baltazar o înduplecă în cuvinte
desmerdătoare :

Urcă-ți clar pe harfă mânilă,
glasul urcă-ți-l în noapte plină,
păstoritele au părăsit fântânile,
pasul lor cu pasul lumii vine lin ;

Ruth, faimoasa secerătoare, ale cărei
farmece n'au epuizat și nu vor epuiza
în vecii vecilor, secerișul laudelor :

Ea, ultima dintre secerătoare,
la Vooz întâi aflat-a har,
Și-acuma sub ovalul lumii chilimbar,
li-s inimile păseri grăitoare ;

Ester, nepoata lui Mardoheu, de care
se îndrăgește Ahasveroș, cel ce împă
rătea din India până 'n Etiopia, și care
ia, în inima împăratului, locul frumoasei
Vasti, împărăteasa răzvrătită. Șase
luni și-a îmbăiat ea trupul în uleiuri de
mirt și alte șase luni în uleiuri de
cinam și când Saasgaz, păzitorul ții-
toarelor a dus-o la împăratul, acesta a
păstrat-o și a făcut din ea împărăteasă
— așa cum stă scris în cartea Esterei
dîn vechiul Testament—Ester, pentru
care Camil Baltazar alege cuvinte de
basm și-o aduce înaintea împăratului
într'un tablou de sobră solemnitate, dar
nu mai puțin împărătesc, pentru aceea :

Mirat privi din lețu-i de porfir
Negru-Împărat la alba ei halucinare.
Și 'n timp ce 'ndreaptă către ea mustare,
ei dintre gene — i-a picat o boabă de safir.

Și trupul care nu purtase
de cât povara propriului său cer,
acum sub grea povară se încovoiașe,
suind în plâns, plânsul neamului stingher.

Desferecând izvoare care n'ar mai sunat
cu atâtea desnădejde și puhoacie
de munte, întreaga jale și-a tipat,
împăratului cerând inima să-i ogoaie.

A strălucit o mână 'n curcubeu și inele
un glas cum soare după ploaie s'a aprins
și-un braț spre-un mijloc moale s'a prelinș,
Esterei să-i preschimbe lacrimile 'n stele... ;

apoi Sulamita — exemplar de dură fru-
musețe și de obstinată pasiune —

Neagră sunt și pulpa mea de smoală
soldul cald caval și umerii lăute ;

Sephora — camee de vis gravată în
silabe :

Ai tăcut, o tăcere ovală
s'a lăsat pe 'ngustește mâni,
și-au fost 'ca 'ntr'o biblică pastorală,
trupul fluer și ochii blânde fântâni ;

Tamar, a cărei imagine alunecă gra-
țios într'un pastel de cea mai autentică
atmosferă biblică ; Salomeea, dansatoare
și criminală de rasă, și în ultima firidă
Noemi, a noua muză a poetului, pentru
care Camil Baltazar află culori și linii
la fel de scumpe :

Ți-i trupul lemn de cedru și migdală
dîn care au cioplit lui Salomon
câpriorii albi pentru amvon,
templul când l-a ridicat în rugă și migală.

Desculță mergi tu în Ierusalim,
pe la răspântii pașii-ți întârzi,
te-apleci și te amesteci blând în jocurile
[de copii
așa precum s'ar aplice un heruvim.

Sara te-ajunge limpede și-ți sue
de fiecare braț o aripă, apoi
adormi pe ulițe de veche cetățue,
luna desvelindu-ți nevinovății umeri goi.

Portrete, evocări, incantații ce fac
dîn „Biblicele” lui Camil Baltazar o
treaptă de ascensiune pentru domul la
care poetul lucrează cu atâtea răvnă și
cu atâtea iscusință.

VIRGIL HUZUM : A la manière de...
(Ion Pillat, Lucian Blaga, Gh. Bacovia, Camil Baltazar, Claudia Millian, etc., etc...), tip. „Invățătorul Român”, Focșani, 1926.

Titlul pastişelor lui Reboux și Müller, a fost împământenit în limba noastră, de poetul Gh. Topârceanu, cu ale sale „Parodii originale”. Ași imputa d-lui Huzum acest titlu francez căruia neapărat trebuia să-i găsească un echivalent, mai ales într-o carte de fac-simil-are, dacă n'ași avea să-i imputa altele. Pasișa trebuie să surprindă tot specificul autorului parodiat, dar și să adauge o picătură din veninul personal și deformatant al autorului de parodie. Altminteri rămânem la granițele simplei imitații, exerciții de mistificare, favorabile jocurilor de societate (variantă la acel „De lui est-ce?” — operă tot a lui Reboux). Într'un text parodiat trebuie să-l aflăm și pe el, și pe tine și chiar — dacă se poate spune — pe sfântul duh. De aceea autorul nu se va ține de pulpana autorului parodiat, ca să nu cadă; ci numai ca să nu-l scape din vedere și să-i dea — cu toată irreverența imaginei — din când în când câte o tîflă. De aceea nu se pot concepe pastişe și parodii triste. Oricât de reținut, dar să-ți adă. Thibaudet înapoiindu-se cu trenul la Lyon sau Marsilia spre Paris citia „Arta perfectului plagiar” a lui Georges Armand Masson. Hohotele de răsărire-l sguđuiau la lectura parodiilor claudeliane, alarmaseră pe un onorabil călător din aceleași compartiment, care începuse să studieze întrebuintarea semnalului de alarmă. Și era vorba de Claudel și cetitorul nu era altul de cât criticul și esteticianul Albert Thibaudet.

N'ași cere cărții d-lui Huzum, hohotele de răs ale exemplului precitat. Sunt câteva varietăți de descerețire a frunții și a spiritului, încât d. Huzum avea numai greutatea alegerii. Se pare însă, că primul — din ce pricină, rămâne de tabilit — a fost rău ales. D-sa a rămas orea la periferia disecției. Ticurile de îmbă, cele mai ușor de pastişat, l-au entat. Spiritul fiecărui autor i-a scăpat răsă. Și e interesant de notat, de pildă, um în pastişarea lui Bacovia, cu tot vocabularul propriu poetului „Scânteilor galbene”, d. Huzum a reproduș veruri aidoma și totuși nu e Bacovia. Așa e explică, pe de altă parte, cum în imiarea poeților din epocile culturale, un onaki, un Heliade, latinizantul mai ales, poeți la cari expresia în fașă conținea emblema personalității lor, în rimul rând, d. Huzum reușește câteva itorești reconștituirii. „Jălania de amoiu” după Conaki și „La Garibaldi” după Heliade sunt excelente :

Cântați vergini, Națiunea
Și-a lui Garibaldi nume,
Dați stimă la erou.

Cântați acum Rațiunea
Să se audă 'n lume
Superb și div ecou.

Antepenultimele-gen-Topârceanu aduc câteva strofe bune în „Rapsodia de priăvară” :

Vântul șueră și de pe
Dealuri mișcă morile,
Primăvara iar începe
Ca să tragă sforile.

În schimb, Blaga, Camil Petrescu, Miulescu și atăția alții sunt de nerecuscute. Libertatea îl răsplătește în mări în care cochetează mai mult cu inșă. De aceea argumentul analitic la Adam și Eva” din Rebreanu, nu e lipsit de calități.

PERPESSICIUS

PE MARGINEA ULTIMELOR EXPOZIȚII

Baudelaire, călăuză fantomă îmi grăiește astfel :

...critica ziarelor. — când nătângă, când furioasă, niciodată însă independentă — a dezgustat pe burghez prin minciunile și prietenile ei nerușinate...

Tot ceiace place are rațiune să placă. Dar disprețul pentru cei rătăciți nu e un mijloc de a-i readuce la matca sănătoasă.

E dureros să vezi un om de spirit bălăcindu-se în oribil...

Drept este, că publicul are o conștiință și o bună voință care îl mână către adevăr — dar e necesar să-l încălzești, pentru aceasta, și să-i imprimi un elan...

De ce atâta paradă de erudiție, dacă ai talent ?

Pictore : nu cugetarea ta, ci pictura ta o vreau...

Înțeleg, întrucâtva, pe muzicianul care se muncește să imite, în arta lui, pe pictor.

Dar sculptorul ?
O !... cioplitorule în piatră, de ce te încapăținezi să cânți din violină ?!

Toate portretele pictorului X sunt făcute cu aceeași probitate, minuțioasă și oarbă — cu aceeași conștiință, răbdătoare și monotonă.

Gândesc, în fața tabloului acestuia : întâ un pictor tare, savant și prodigios colorist, care totuși ne lasă reci — fiindcă e lipsit de temperament.

...tabloul acesta are, coloristic, o înfățișare uniformă de cafea cu lapte...

Desenul — desen de vignete și ilustrații.

Oare de ce autorul stăruiește în pictura serioasă, dacă nu-i nici colorist, nici desenator ?

Tablourile lui de genze — adevărate tablouri de genze : foarte bine pictate, Dealtminteri, astăzi, toată lumea pictează foarte bine.

Când ești colorist — nu înseamnă numai decât că ai și gust...

Pictorul Z are o pânză galantă, cu aspect agreabil — dar care, din nenorocire, ne amintește de pictorul Y, precum pictorul Y ne amintește de pictorul X...

Pictura sa e amabilă — (vorba negustorului de tablouri)

...O lucrare de geniu, — sau, mai bine zis, o lucrare de duh — unde totul e foarte bine observat, bine înțeles, binele închipuit — e întotdeauna și foarte bine executată — când e îndestulător executată.

Dar e mare deosebire între o pânză isprăvită și o pânză finită.

În general ceiace e isprăvit, nu e finit

— și o lucrare prea finită poate să nu fie deloc isprăvită...

Oamenii prea siguri de ei înseși, îmi sunt dezagreabili.

Nu-i nimic mai greu decât să vorbești de operele cari, în fiecare an, se vădesc cu aceleași exasperante perfecțiuni...

În măsura în care meșterul se trădează mai puțin într-o lucrare de artă, în aceeași măsură intențiunea apare mai puțină și mai limpede — iar spectatorul e mai vrăjit.

În artă, gustul e una — și adevărul e alta...

Acela e pictor, adevărat pictor, care știe să smulgă vieții actuale, înfățișarea ei epică — și poate să ne facă să vedem și să înțelegem — prin culoare și desen — cât suntem de mari și poetici, cu cravațele noastre și pantofii noștri de lac...

O, burghezi : trebuie să fiți în stare să simțiți frumusețea !

Căci, așa cum nici unul dintre voi nu se poate lipsi astăzi de putere — tot astfel nici unul n'are dreptul să se lipsească de poezie.

Cel ce se lasă luat înainte, în artă și în politică — înseamnă că se sinucide...

Ignorați mereu în ce anume doze amestecă natura, în fiecare spirit, gustul pentru linie și gustul pentru culoare — și prin ce misterios procedeu operează ea această fuziune, al cărei rezultat este un tablou...

Cine nu are temperament, nu i demn să zugrăvească tablouri.

Și cum omenirea e sătulă de imitatori și de eclecticici — pictorii fără temperament ar trebui să se bage ucenici la cei cu temperament.

Critica se cuvine să-și împlinească datoria cu pasiune. Căci criticul este și el om — iar pasiunea apropiie temperamentele analoage și înalță gândirea spre piscuri nebănuite.

În artă hazardul intră tot așa de puțin ca și în mecanică...

Un tablou e o mașină unde toate sistemele sunt inteligibile pentru un ochi exercitat ; unde fiecare lucru are rațiunea lui de a fi dacă tabloul e bun, unde un ton evidențiază, fatal, valoarea altuia ; și unde o greșală ocazională de desen e câteodată necesară ca să nu se sacrifice altceva mai interesant.

Exercițiul unei dominante nu are loc, legitim, decât în detrimentul restului.

Un gust excesiv necesită sacrificii. Capo d'operele nu sunt de cât diverse extracte ale naturii.

Iată pentru ce trebuie să suferim consecințele unei pasiuni mari, ori care ai fi ea, să acceptăm fatalitatea unui talent — și să nu precupețim cu geniu.

Geniile nu se înșală niciodată pe jumătate.

Ele au, în toate sensurile, privilegiul enormității.

Poeții, artiștii, întreaga omenire ar fi foarte nenorocită, dacă această imposibilitate, această absurditate, — idealul — ar fi descoperită.

Suvenirul este marele criteriu al artet. Arta e mnemotehnia frumosului.

Imitația exactă sfărâmă suvenirul.

Particularizarea excesivă, ca și generalizarea excesivă, împiedică, deasemenea, suvenirul.

Cu toate că principiul universal e unul și același, natura nu dă nimic absolut, nici măcar complet.

Nimic absolut: idealul compasului o cea mai groaznică prostie.

Nimic complet: de aceea trebuie să completăm și să regăsim fiecare ideal.

Călăuzită de principiul că **sublimul trebuie să fugă de amănunt** — arta, ca să atingă perfecțiunea, se întoarce la copilărie.

Amănuntul încântă vulgul. Căci ochiul vulgului nu se deschide de cât pentru ceiace este mic.

Baudelaire, călăuza fantomă, se desprinde dela brațul meu, îmi surâde trist și se stinge, în mulțime — ca un suspin.

Pe umărul meu, unde el își sprijinise odineoară capul palid — licuresc, straniu, două firisoare de păr verde...

N. N. T.

24 Octombrie, 1903: A murit scriitorul Zaharia Boiu.

26 Octombrie, 1673: S'a născut la Orhei, în Basarabia, Dimitrie Cantemir.

1807: S'a născut politicianul Barbu Catargiu.

1821: S'a născut în București, politicianul Gheorghe Costaforu.

1844: S'a născut în satul Preuțești, de lângă Fălțiceni, poetul Neculai Beldiceanu.

1856: S'a născut în Straja (Bucovina), istoricul Dimitrie Onciul.

1860: S'a înființat sub Domnitorul Cuza, după propunerea ministrului M. Kogălniceanu, Universitatea din Iași.

1873: S'a născut în Câmpulung (Muscovita), poetul Dimitrie Nanu.

27 Octombrie, 1850: S'a născut în Ploiești, istoricul Grigore Tocilescu.

28 Octombrie, 1892: Titu Maiorescu a fost numit rector al Universității din București.

1918: A murit istoricul Constantin Giurescu.

29 Octombrie, 1844: Cenzura din Moldova suprimă revista „Propășirea”.

1865: S'a născut în București artista dramatică, Ana Ciupagea.

30 Octombrie, 1858: S'a născut în Pălăginești (Râmnicu-Sărat), romancierul Duiliu Zamfirescu.

Cronica muzicală

DESCHIDERA STAGIUNEI LA „OPERA” și „FILARMONICA”;

Doă din așezările fundamentale pentru susținerea și creșterea avântului vieții muzicale românești, și-au reluat activitatea întreruptă în timpul verii. Atât „Opera română” cât și „Filarmonica”, — ambele instituții cu sediul și activitatea mărginită, pânăcum cel puțin, în București — au deschis stagiunea muzicală, nu numai cu entuziasmul propriu începuturilor noastre românești, dar cu siguranța, cu conștiința și cu impunătoarea ținută ce o dă acțiunii convingerea temeinică a cauzei. Oblăduirea statului și grija unei organizații culturale de citorie domnească împărtășește fiecareia dintre cele două așezăminte muzicale prestigiul întreprinderii artistice și stimulează ambițiunile de progres. Muzica pură și muzica dramatică își află deci, în cele două instituții o întregire și o emulare recprocă din cele mai favorabile progresului muzical.

Este adevărat că pentru oricine ține în seamă și judecă gustul publicului, a însemnat o surprinzătoare constatare interesul precumpănitor arătat de amatorii noștri pentru muzica pură, interes care distanțează cu mult și îngrijitor pe cel arătat pentru complexul gen, mai susceptibil de înțelegere, mai la îndemână cuprinderii generale, al operii. Publicul bucureștean vădește astfel înclinațiuni manifeste pentru muzica pură. Este un indiciu de maturitate incontestabilă, cu tot balastul de superficialitate și snobism care se înglobează în râvna cu care sala Teatrului Național se umple până la ultima bancă de galerie, pentru a asculta primul concert simfonic al „Filarmonicii”. Nu trebuie apoi, scos din discuție și motivul principal de interes și atracție: maestrul Enescu, la pupitrul dirigențial, deschizând seziunea de concert a „Filarmonicii”.

Descurajătoare nu este situația dela „Operă”. Grăbită să-și deschidă stagiunea la 1 ale lunii în curs, o dată cam timpurie față de perturbările ce s'au produs prin denunțarea concesiunii și formalitățile de reorganizare după normele date de stat, „Opera” nu și-a putut încropi de cât o activitate, nu deadreptul pripită, dar, oricum, în strictă dependență de activitatea din trecuta seziune. Așa că, dispunând de aproape același personal, interpretând același repertoriu — doar cu ușoare ameliorări de decor, — ba chiar pierzând din calitatea de omogenitate și suplete a orchestrei dinnainte, „Opera” n'avea nici cum susține interesul de odinioară, necum al trezi și stinula prin zelul său de-acum.

În fruntea orchestrei „Filarmonicii”, constituite acum, — spre deosebire de anul trecut, — independent de orchestra „Operei”, și încă, din elementele cele mai repute ale instrumentiștilor noștri, primele pupitre numărând pe eminenții noștri profesori dela Conservatorul din București, maestrul Enescu deschide cu totul alte perspective și posibilități de realizare producțiilor de muzică pură. Fără îndoială, mult mai atrăgătoare și mai convingătoare.

Ceeace, deasemenea, nu trebuie trecut cu vederea în judecarea împrejurărilor și condițiilor în care se desfășoară activitatea celor două instituții de cultură muzicală despre care vorbim, este, bine înțeles, programul. Iar din acest punct de vedere, maestrul Enescu a știut să organizeze atât de armonios gusturile și necesitățile muzicale general resimțite,

încât programul ce a dirijat Duminică la Teatrul Național intruchipează nu numai mai schița unei sinteze a diferitelor caractere stilistice ale sonorului, dar cuprinde într-o minunată contopire de artă sambla, un mănunchi original de felurte culturi. Roger-Ducasse, Marcel Mihailevici, Johann Sebastian Bach și Rimski Korsakov; Suite française, Introduction et mouvement symphonique, Branderburgisches Konzert (Nr. 5. Dedur) și Capriccio espagnol. Totul pare a fi conceput spre a confirma principiul de eclecticism cultural de care vorbim.

Modul cum a fost interpretat acest variat program, atât de împovărat de tehnic și atât de încărcat de contradicții stilistice, constituie cea mai legitimă măsură pentru însușirile Teatrului nostru care și-a armat prin Enescu exponențel cel mai desăvârșit de putere muzicală. Impresionanta figură de muzician-maestrului ia în hipostaza de dirigent a peptul magicianului ce poartă în ondulrea baghetei, nu numai mlădierea elementelor, dar cufundă spiritul general al vieții noastre în ritmul artei sale, contopind sufletele în vraja misterioasă și fricitoarea sonorilor. Este, credem, cea mai înaltă ideal râvnit de un exercițiu artistic.

GEORGE DIAC

Noua generație critică..

Primim dela d. F. Aderca următoarele rânduri:

Recenzentul revistelor românești de la „Viața literară”, d. Pompiliu Constantinescu îmi tot face procesul „Micului tratat de estetică”, ba că titlul ar „prezumțios” (să-i fi zis oare „Un tratat de box”?), ba că n'ar putea da „orientări abstracte”. A ascultat poate d. Constantinescu lectura acestui tratat în cercul „Sburătorului”? N'a ascultat bine și în tot cazul e periculos să judece „după ureche”... O primă greșală comite, bunăoară, când scrie în numărul trecut al „Vieții literare”, că pornește de la „noțiunea crociană a expresiei”. Croce suprapuse perfect arta cuvintelor limbajului general. „Estetica” lui se numește, în titlu, știința limbajului (Croce: Esthétique, comme science de l'expression et linguistique général, Paris 1904, trad. Bigot). Croce mărturisește apoi că nu poate face nicio deosebire între un cuvânt și o epigramă între o anecdotă și o nuvelă. A afirmă deci cu seninătate că în capitolul me „Arta cuvintelor” unde fac tocmai distincția esențială între cele două funcții ale limbajului — funcția de artă și funcția de relații sociale — pornesc de la „noțiunea crociană a expresiei”, în seamă a nu fi citit nici pe Croce, a nu mă fi înțeles nici pe mine! (De altfel „Micul tratat” cuprinde, precum se vede, un întreg capitol împotriva teoriei lui Croce).

Recenzentul face parte din cea mai nouă generație critică...

Pentru respectul adevărului și al cinstei literare n'ar fi mai bine ca d. Constantinescu să aștepte apariția tuturor capitolelor „Micului tratat”?... Ar putea scrie după aceea, fără teamă de confuzii, o întâmpinare viguroasă și temeinică de la care, sunt sigur, vom avea cu tot ceva de învățat. — F. A.

LA „REGINA MARIA“: Cântecul dragostei, 4 acte de Bisson.

Compania dramatică a teatrului „Regina Maria“ este fără îndoială cea mai aleasă școală dramatică, acum. E acolo o disciplină până la măiestrie și e respectul armoniei ca într-o muzică simfonică.

„Cântecul dragostei“ a fost jucat, cum rareori am avut prilejul să văd piesă bine jucată.

Aș greși din toate punctele de vedere, dacă mi-aș îngădui să spun, că protagoniștii companiei dramatice au fost într-un concurs de afirmarea succesului. Nu. Armonia interpretării a fost profund impresionantă. Silințele fiecăruia a fost să realizeze toate nuanțările rolului și tot la oaltă să vădească aproape ca într-o orhestră de maeștri, unitatea emoțională.

Am avut impresia, că publicul din sală era pătruns de toată atmosfera sentimentală a piesei, participa contagiat de sentimentele de care erau pătrunși interpreții. Era parcă și respirarea rânduită într-un ritm.

În aceasta constă marea virtute a interpretărilor.

A putut piesa să n'aibă destulă acțiune, să se desfășoare în dialoguri sentimentale, să aibă uneori caracterul unei povestiri dialogate. Actorii însă i-au redat vrajă, au încălzit atmosfera și au determinat acel freamăt de viață, care impulsează contagiune, propagare, sbucium.

Sunt desigur în „Cântecul dragostei“ multe note, — să le zic — căutate, voite, găsite cu mare meșteșug de autor. Este și o notă de vădit artificial. Dar sunt acestea așa de strâns împletite, așa de frumos lucrate, — ca o ornamentație pe un bibelou, — pe o canava de patetism, încât nu mai dau răgaz inteligenții reci, analiste să iscodească și să sfărâme.

*

Delmain (Tony Bulandra) e pictor mare, face în genere portrete. Femeile sunt împătîmuite și de arta lui și de el, căci e și tânăr și frumos.

Miss Jane (d-na Lucia Bulandra) e o fată cam bătrână, dar distinsă. Cântă la o serată și Delmain se îndrăgostește de ea. Îi propune să-i fie soție. Îl iubește și ea. Ar vrea să-i răspundă afirmativ. Dar... aude o convoorbire despre o căsnicie, în care d-na e mai vârstnică decât d-nul. Și atunci din mândria de a evita chiar proecția unei atari bănueli pentru ea, Jane respinge propunerea.

Jane pleacă într-o lungă călătorie. Pictorul se retrage la moșia sa și dintr'un accident, rămâne orb.

Pe Jane o iubește demult, din vremea studenției și d-rul Brand (Ionel Manolescu), care acum e chemat să îngrijească de nefericitul orb.

Când se înapoiază din călătorie, însuși d-rul Brand spune lui Miss Jane despre nenorocirea lui Delmain.

Ea vrea să-l vadă și cu ajutorul d-rului Brand ajunge la Delmain, ca infirmieră lângă orb e d-rul Mackensie (d. Maximilian).

Piesa adevărată, susținută, de adâncă emotivitate, de aici începe.

Jane lângă orb. D-rul Brand între ei. Orbul nervos, cunoaște glasul iubitei, care l'a respins. E convins în cele din

urmă, că e o simplă coincidență (artificiu). Se împrietenește cu infirmiera. Îi simte lipsa. D-rul Brand îl incurajează. S-ar putea spune, că d-rul Makenzie și caută o apropiere de femeie.

În cele din urmă, prin mijlocul unor scrisori, pe cari le citește infirmiera (iar artificiu) îndrăgostiții își desvăluie taina.

Ca subiect, piesa nu înfățișează nici o nouitate. Ba poate e încadrată în reminiscențe sentimentale și melodramatism.

Lotuș ce frumos e jucată!
D-na Lucia Sturdza-Bulandra a obținut un succes, pe care greu i-l ar putea egala cineva.

În lungul șir de momente când trebuia să-și înfrângă și dragostea și mila lângă orb, ca și în acea gamă de nuanțată tonalitate, când urmărea desvăluirea secretului, a fost hotărît admirabilă.

D. Tony Bulandra, cu radierea așa de proprie de simpatie, cu avântul său de impunătoare mândrie, cu mijloacele sale de suplă distingere a manifestărilor suferinței, și-a câștigat încă un mare succes.

D. Ionel Manolescu cu tonul său fermecător melancolic și foarte inteligent sfătuitor, deși a avut de susținut un rol mai mic, i-a dat puterea faimei sale.

Foarte bine, d. Maximilian în rolul d-rului Makenzie, — o împletitură de naivitate și izolare.

În roluri secundare: pitorească, d-na Manolescu; cu distincție d-na Sadoveanu; sprintară d-na L. Constantinescu; și în justă notă d. Talianu.

LA FANTASIO: matineuri pentru copii și tineret „Micul Lord“

Sub direcția poetului Adrian Maniu se vor reprezenta la teatrul Fantasio, în matineuri, piese pentru copii și tineret.

Ideea ministerului artelor de a sprijini reprezentății de acest fel, pentru educația artistică, e fără îndoială apreciată cum se cuvine.

Cea dintâi piesă cu care își începe acest teatru activitatea e „Micul Lord“ de Lemaire, Burnet și Schurm.

Povestea e în general cunoscută. Are acel temeiu de bunătate, care înfrânge și capriciile și pornirile răutăcioase. Și la tineri și la bătrâni, E ceace place copiilor și poate să contagieze: mila, sinceritatea, bunătatea să birue.

Pentru noi, cei maturi, cari am asistat la reprezentația de deschidere, sau de încercare, — a fost o bucurie reprezentarea Micului Lord. E o reprezentație bună și suntem hotărâți să ne ducem copiii la teatru. Va trebui atunci să le cunoaștem și aprecierile lor.

D-ra Leni Caler dă dovadă că știe să muncească.

D. R. Lăzărescu merită fără îndoială o deosebită atenție, ca și d-na Nelly Sterian.

LA NAȚIONAL: Patima Roșie de Mihail Sorbul.

Foarte bine a făcut d. Mjulescu, directorul teatrului Național, că a reprezentat această piesă originală, ca să-și verifice rezistența și prin instituția națională a teatrului de stat să se aducă omagiu unui talentat scriitor.

Piesa a stărnit, când a fost întâia oară reprezentată, largă discuție. Dar s'a impus și autorul a fost consacrat. Au contribuit și la una și la alta, desigur și valoarea reală a piesii, dar și talentele interpretărilor.

Acum la reluare, piesa ne-a părut tot așa de proaspătă ca și acum 10 ani.

Interpretarea a fost pe același plan înalt.

Marele Ion Brezeanu și-a păstrat rolul lui Șbilț și l-a redat cu aceiași vigoare. În Tofana a apărut d-na Marioara Zimniceanu.

E fără îndoială o greșală, că nu se dă prilejul acestei foarte talentate artiste să apară mai des pe scenă. Are atâtea mijloace de a înălța roluri și de a pildui prin inteligența scenică și nuanțare artistică.

Tofana d-nei Zimniceanu este admirabilă.

În rolul Crinei a apărut d-na Lulu Cruceanu, demonstrând alese însușiri de ingenuitate.

D-ni Atanasescu (Castruș) și Pop Marțian (Rudy) au susținut roluri și dificile și frumoase. Au colaborat cu o silință demnă de talentele lor făcând ca reprezentația „Patimei Roșii“ să însemne un succes pentru teatrul Național.

B. CECROPIDE

REVISTE

CELE TREI CRIȘURI (VII, Aug.-Sept. 1926):

Despre „Cartea românească veche“ scrie un recapitulativ articol, bogat în informație, d. profesor **I. Bianu**; în marginea antologiei Pillat-Perpessicius, un registru de vioae și interesante caracterizări ale poezilor din antologie, de d. **G. Bogdan-Duică**; poezii de **I. Pillat**, **Emil Isac**; pagini de comemorare a regretatului compozitor muzical Gheorghie Dima; cronici de **P. I. Papadopol**; **I. Gané**, **Al. Negură**, etc.; o sugestivă schiță de istorie literară: „**B. Balassa** și poezia populară română“, de d. **Gheorghie Kristof**, în care e vorba de două cântece populare românești, cari au servit de material liricului ungar Balassa, fost prizonier al lui Ștefan Báthori, în Ardeal, prin 1576. D. **Eugeniu Sperantia** va publica în revistă, o serie de impresii poloneze, pe care le prefațează cu o caldă pledoarie pentru reciprocitatea amicitiei polono-române:

Și e bine să se știe și să meargă vestea și pela alții că această prietenie ni-se oferă și că o primim bucuros, din toată inima. Conducătorii noștri au văzut și au înțeles. Manifestările oficiale, actele diplomatice, cunoscute de oricine o dovedesc cu prisosință.

Însă aceasta nu e totul.

Politica externă ca și cea internă presupune, tot mai mult o participare a opiniei publice.

Raporturile dintre state nu se pot consolida decât prin contactul dintre națiuni.

Și cum se stabilește contactul dintre națiuni mai bine decât prin reciproca cunoaștere?

Iată însă că publicul nostru e cu totul neinformată cu privire la țara și națiunea poloneză.

Bărbați de frunte, oameni politici și oameni de carte, de acolo se ocupă de aproape de țara noastră. Se scrie, se țin conferințe. Publicul ceteste, se interesează. De sigur, sunt încă multe de făcut și acolo. Dar la noi totul este încă de făcut.

Iată de ce e de cea mai mare utilitate să se dea publicului nostru cât mai des prilejul să cunoască și deci să se apropie sufletește de poporul polonez de care „totul ne leagă și nimic nu ne desparte“.

E C O U R I

REDACTIONALE

□ Dintr'o regretabilă eroare tehnică, articolul d-lui **Mihail Dragomirescu**, apare cu o apreciabilă întârziere.

□ „Dialog-ul neverosimil“ — al d-lui **I. Călugăru**, — publicat în numărul trecut al revistei, era dedicat d-lui **M. H. Maxy**.

□ „Papagalul simpatic“ — se numește nucea aproape necunoscută a lui V. Alecsandri, care nu s'a putut, din abundență de materie, tipări în numărul de față.

CONCURS LITERAR

Ziarul politic „**România Nouă**“, care apare la Chișinău, a publicat două premii literare, de câte 10000 de lei, unul pentru poezie, altul pentru proză, cu dorința expresă ca să se trimită lucrările la concurs numai de către scriitori și poeți basarabeni. La acest concurs, care a avut un termen relativ foarte scurt, au intrat vre-o 40 de lucrări, poezie și proză. Ziarul publică acum lucrările primite și le depune unui plebiscit al cetitorilor săi basarabeni. Rezultatul acestui plebiscit va fi apoi cenzurat de către secția literară a soc. „Astra“.

Concursul acesta se prezintă deci în condițiuni originale și suntem curioși de rezultatul final. Pentru prima dată se pune Basarabia în fața unei probleme culturale. Vom vedea cum va ști s'o rezolve.

B.

CERCURI LITERARE

□ Duminică, 17 c., în str. Cămpineanu 40, a avut loc obișnuita șezătoare literară a „Sburătorului“.

D. E. Lovinescu a citit un studiu critic asupra d-lui H. Sanielevici; d-ra Ticu Archip, un act din piesa „Luminița“ — care se va reprezenta la teatrul Național; d. Ion Barbu a citit poezia „Treime“. Au asistat: d-na Lovinescu, d-na și d. Vladimir Streinu, d-ra Bebs Delavrancea, Sanda Movilă, Margareta Nicolau și d-nii: F. Aderca, G. Nichita, Pompiliu Constantinescu, etc.

REVISTE

VIAȚA ROMÂNEASCĂ (Nr. 7—8, anul XVIII): o admirabilă șarjă la adresa poliției științifice, în „Inchisoarea“ d-lui **T. Argezi**:

— După toate rezultatele științifice experimentale, se cere ca fiecare individ ce se naște să fie reprodus din profil, din față, din ceafă și în diversele lui atitudini fiziologice, odată pe săptămână până la vârsta de un an; odată pe lună până la șapte ani; odată pe an până la 18 ani și odată pe zi dela această vârstă înainte. Cu începerea dela vârsta serviciului militar, individul trebuie obligat să poarte toate crochiurile și fotografiile cu el, pretutindeni, pentru a face dovada concordanțelor și a continuității și pentru a se stabili fără greutate filiațiunea, consecința și similitudinea fenomenelor sociale și penale. După codul penal fiecare nou născut este un infractor, pe care organele de ordine trebuie să-l aibă în vedere și să-l urmărească.

Orice nou născut trebuie numerotat pe pulpa piciorului stâng și obligat ca, dela 18 ani, să poarte intercalat în ștofa pantalonului și în dreptul numărului de ordine, un geam de sticlă sau celuloid transparent. Evident, numărul este trecut în registrul Controlului General și orice

agent al forței publice poate să noteze cifra indivizilor suspecti, aplecându-se puțin și citind-o prin pantalonii.

Un rol important îl joacă în viața juridică semnele particulare. Cui nu are semn particular, trebuie să i se pricinuiască unul, conform indicațiilor respective din registru, vizibil și ușor de identificat. Pentru clasificare penală, copiii este de dorit să fie însemnați după avere. Sărăcia fiind unul din marile drumuri penale, pruncilor săraci de tot li se va rupe, de pildă, piciorul între șold și genunchi, prin indoirea înceată a mădularului înăuntru, până la trosnire. Se bandajează și se lasă delicventul să se vindece. Apoi i se va repeta ruptura, frângând piciorul invers, pentru ca în viitor, individul să schioapeze negreșit. A fi schiop, ciung, cocoșat sau olog, constituie și un remediu social preventiv, întrucât îngreuierea mișcărilor și dificultatea de a se țiri către crimă, fac să tacă pornirile asazine ale clasei de jos.

VIAȚA LITERARĂ (I. 23. 16 OCT.): d-l **I. Valerian** aduce o admirabilă con-vorbire cu d-l **F. Aderca**.

D-sa vorbește cu discernământ și pasiune despre literatura română de azi.

D-l Aderca citează și nume proprii — ceea ce iese din lașele moravuri literare ale contemporanilor noștri.

Interviewatul român citează din alte continente, de obicei.

D-l **E. Lovinescu** publică un fragment din „Istoria literaturii române contemporane“, vol. II: „Evoluția criticii literare“, — o schiță critică despre criticul **F. Aderca**. Extragem concluzia:

După cum, plecând dela o bază legitimă a primatului estetic, printr'o serie de disocieri și paradoxe, d. Aderca a ajuns la concepția puerilității artei, tot așa, plecând dela relativitatea conceptului estetic, el a ajuns la concepția desăvârșitei inutilității a criticii „Critica literară și artistică, n'are altă valoare decât aceea a individului care o execută, și nu va putea ridica pe nici unul din cititorii săi la treapta de percepție estetică la care se află, dacă cetitorii săi n'au aceeași calitate receptivă sau una superioară. Utilitatea criticii literare și artistice stă în recunoașterea acestei relativități a spectatorului și în denunțarea ființelor similii artistice. Când intuește, descoperă, recunoaște și inițiază, criticul scrie doar un ziar intim“. Concepția relativistă a valorilor estetice implică, dimpotrivă, utilitatea criticii; arta fiind o valoare evoluabilă, criticul, alături de altfel, de artiști, ajută la determinarea acestei evoluții. Dovada o scoatem din însăși acțiunea publicistică a d-lui Aderca: fără a fi critică propriu zisă, adică cu garanții de obiectivitate, de multiplicitate de puncte de contact, de viziune a elementelor esențiale, de gravitate profesională, scrisă în spiritul unei singure formule estetice, militantă și parțială deci, critica d-lui Aderca a contribuit într'o măsură oarecare și ea la deplasarea conștiinței estetice, spre o nouă concepție de artă; prin mijloace mai mult de insinuare artistică decât printr'o reală aptitudine critică d. Aderca a putut lucra astfel prin „ziarul său intim“ la sporirea receptivității estetice într'o epocă, în care critici, mai calificați decât d-sa, se opuneau evoluției firești.

LITERATURA ROMÂNĂ CONTIMPORANĂ

Compatriotul nostru, d. **Matel Rousseau**, autorul de teatru, fostul director al revistei pariziene „Choses de théâtre“ și romancierul elogiat al romanului: „...Et nous nous sommes aimés là“, publică în ultimul număr din „Candide“,

S'a stins din viață tânărul **I. Clorănescu**, ale cărui tălmăciri au văzut, în repetate rânduri lumina în paginile acestei reviste. Era un bun cunoscător al poeziei universale, un trudnic tălmăcitor care a făcut numeroase traduceri în scurta-i trecere pe pământ.

O lacrimă pentru un talent, brutal înăbușit, înainte de vreme.

un cald articol, din care extragem câteva pasagi, de informație asupra literaturii române contemporane. E o excursie rapidă, presărată cu ingenioase caracterizări, la îndemâna occidentului:

„Eminescu? Ceva din Musset, din Heine, din Schopenhauer, din Verlaine și, poate, din Laurent Tailhade. Nu pentru că ar fi suferit influența acestora (a murit de altfel în 1889), însă întrebunțez aceste nume pentru a-l situa, foarte aproximativ dealtminteri. Un splendid romantic exaltat și pesimist, mort la vârsta de 39 de ani, într'un azil de nebuni! E o culme a poeziei din toate țările. Intr'o formă de o armonie nouă, el împletia idei de o artistică filozofie și fășii dintr'o inimă teribil de sensibilă și de o ardoare inflăcărată. El creiază o formă, mai multe forme, deoarece predecessorii săi nu făcuseră alt decât să ciripească. Fiu al romanticilor atât francezi cât și germani, Eminescu s'a aplecăt peste sufletul poporului său și unul dintre primii, a știut să-și asimileze viguroasele sfaturi pe care le dă ea acestora ce știu să asculte. El a dominat poezia română până aproape de noi și influența lui e departe de a se stingea.

Caragiale? Un Courteeline fără strămoși, înțeleg fără prețiosul sprijin al clasicilor. Un Courteeline dublat — gricăt ar părea de neverosimil — cu un Tolșoj ne-mistic. Un scriitor care excelează în comic tot așa de bine ca și în tragic. Una din ceje mai minunate și mai pasionate figuri din lumea Literilor. Tot ceea ce atinge geniul său, e plin de artă, de inteligență, de aplicație, de râvnă personală. Daruri neobișnuite împreunate cu o pasiune devorantă. Poeme, povestiri, comedii, dramă, eseuri, conversație, — tot ce pornește dela dânsul, se înalță pe culmi neobișnuite. Și, dela început, observator extraordinar, el creiază o limbă de o vigoare, de o bogăție, de o precizie și de o plastică nebanuite înaintea lui“.

„Eu știu cât de plicticos e să faci liste de nume și cât de nedrepte, pe de altă parte, sunt aceste liste, deoarece-s necomplete într'un articol așa de scurt cum trebuie să fie acesta. Totuși e imposibil să scapi eu totul.

Iată pe Octavian Goga, fost ministru, viguros poet transilvan, a cărui fervență, sinceritate și magnificență a rîtmului, dau o tinută mândră sentimentelor lui naționale. Iată pe Tudor Argezi, poet puternic, original care — fie zis în treacăt — din dragoste pentru Paris, veni într'o bună zi și făcu diminețile, pe hamalul în gări pentru ca să soarbă în restul timpului, farmecele intelectuale ale orașului nostru. Și atâția, așa de numeroși, pe cari ar trebui să-i putem cita; însă a le trece numele sub tăcere un înscamă a-i umili, de oarece nu pot să vorbesc aici, nici de unul din cei mai experți și mai vrăjitori, de un maestru: George Coșbuc din aje cărui multe poeme au fost publicate în traducere franceză și germană“.

Redactor **PERPETUICUS**